

MUOTOILE SUOMI

Kansallinen muotoiluohjelma

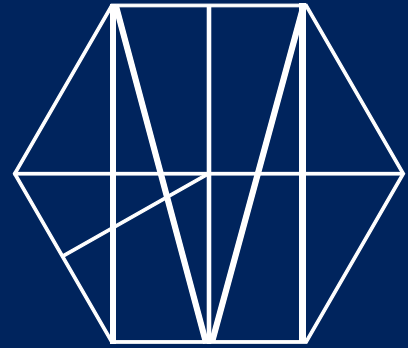

Ehdotukset ohjelman strategiaksi ja
toimenpiteiksi

SISÄLLYS

1.		
MUOTOILE SUOMI		
MUOTOILUSTA UUTTA KASVUA	5	
2.		
VISIO 2020 JA MUOTOILUN		
EKOSYSTEEMI	15	
3.		
STRATEGISET TAVOITTEET	21	
3.1		
Muotoiluymmärrys ja osallistuvuus kansalaisyhteiskunnassa ovat vahvoja. Osaaminen, tutkimus ja koulutus ovat kansainvälisesti korkealla tasolla ja vaikuttavat hyvinvointiin ja kilpailukykyyn.	22	
3.2.		
Monialainen muotoiluosaaminen on vahvistanut kilpailukykyä.	31	
3.2.1		
Finnish Design Center -toimintamalli	33	
3.2.2.		
Parannetaan kannustimilla ekosysteemin toimivuutta	36	
3.3.		
Tärkeillä kasvualoilla on hyödynnetty tehokkaasti muotoilua	41	
3.4.		
Muotoilua on käytetty julkisella sektorilla yhteiskunnan kehittämisessä ja ohjaamisessa sekä hyvinvoinnin edistämisen työkaluna.	50	
4.		
TAUSTAA MUOTOILU-		
OHJELMAN UUDISTAMISELLE	61	
5.		
TOIMINTAYMPÄRISTÖN		
MUUTOKSIA	67	
5.1.		
Muotoilu ympäristö muuttuu	68	
5.2		
Muotoiluosaamisesta ja sen hyödyntämisestä kilpailukykyä	70	
6.		
MUOTOILUN TILA VUONNA 2012	77	
6.1.		
Nykytila Suomessa	78	
6.2.		
Kansainvälinen näkökulma muotoiluosaamiseen	83	
6.3.		
Muotoilu Euroopan unionissa	86	
7.		
MUOTOILE SUOMI - OHJELMAN		
SEURANTA JA PÄIVITTÄMINEN	91	
Liite 1	94	
Liite 2	96	
Lähteet:	98	

1

MUOTOILE
SUOMI

MUOTOILUSTA
UUTTA KASVUA

OHJELMAN LÄHTÖKOHDAT

Suomen talouteen ja yhteiskuntaan kohdistuu suuria muutospaineita. Talouden globalisaation vaikutuksesta perinteiset arvoketjut hajoavat, mikä pakottaa elinkeinojamme rakenne- muutokseen. Ilman panostuksia tuottavuutta parantaviin innovaatioihin erityisesti teollisuuden selviytymisedellytykset Suomessa ovat heikot. Samaan aikaan julkiseen talouteen kohdistuvat paineet rajoittavat mahdollisuuksia ylläpitää julkisia palveluita nykyisellä tavalla.

Useat maat ovat oivaltaneet muotoilun uuden merkityksen näihin haasteisiin vastattaessa. Ne ovat ryhtyneet järjestelmällisesti panostamaan siihen innovaatiopolitiikan osana. Muotoilu yhdistetään aiempaa selvemmin yritysten käyttäjälähtöiseen innovaatiotoimintaan ja yhteiskunnan kansalaislähtöiseen kehittämiseen.

Suomalaisella muotoilulla on vahvat perinteet ja sitä arvostetaan kansainvälisesti. Viime vuosina Suomessa on panostettu muotoiluun erityisesti Helsingin tultua valituksi yhdessä neljän muun kaupungin kanssa vuoden 2012 World Design Capital -kaupungiksi. WDC-vuoden aikana muotoilun hyödyntämismahdollisuuksia on alettu ymmärtää aiempaa paremmin ja vuosi saavutti poikkeuksellisen laajan kansainvälisen huomion. Huolenaiheena on, että World Design Capital -vuoden jälkeen hyvin alkanut kehitys pysähtyy. Uusi ja aiempaa laajempi muotoilukäsite ja muotoilun mahdollisuudet ovat hitaasti juurtumassa käytäntöön.

Yritykset etsivät uusia näkökulmia vastataksseen talouden uhkiin ja kiristyvään kansainvä-

liseen kilpailuun. On oivallettu, että muotoilu tarjoaa yrityksille mahdollisuuksia kasvattaa tuottavuutta samoin kuin tuotteisiin ja palveluihin sisältyvää arvoa sekä perinteisillä että nousevilla aloilla kuten peliteollisuudessa. Muotoilu parantaa yritysten kykyä erottautua kilpailijoista ja siten myös niiden kilpailukykyä.

Julkisella sektorilla on mahdollista parantaa käyttäjien palvelukokemusta muotoilun avulla ja samalla jopa vähentää palvelujen kustannuksia. Toistaiseksi julkinen sektori on palvelujen kehittämisessä painottanut palvelutuotannon tehostamista.

Nyt valmistunut kansallinen muotoiluohjelma Muotoile Suomi tarjoaa välineen uudistamisen haasteeseen. Ohjelmassa muotoilua käsitellään osaamisena.

Muotoiluosaaminen merkitsee tässä tarkastelussa kykyä sekä muotoilla että hyödyntää muotoilua niin liiketoiminnassa, julkisella sektorilla kuin laajemminkin yhteiskunnassa. Muotoiluosaaminen on osa monesta tekijästä koostuvaa osaamis pääomaa, jolla yritykset pyrkivät luomaan arvoa käyttäjille ja julkinen sektori kansalaisille. Muotoilu on harvoin yksin ratkaiseva kilpailutekijä, mutta yhdessä muiden tekijöiden kanssa ja uudella tavalla hyödynnettynä sillä voidaan luoda merkittävästi arvoa. Muotoiluosaaminen on alettu nähdä investointina, jolla yritykset ja julkinen sektori voivat parantaa kilpailukykyä. Suomessa ei kuitenkaan vielä investoida riittävästi muotoiluosaamiseen.

Muotoiluosaamisen parantamiseen tähdätään edistämällä muotoilun ekosysteemin toimintaa. Tavoitteena on, että muotoilun ekosysteemin osat vahvistuvat, ruokkivat toistensa kasvua ja johtavat yleisesti korkeampaan muotoiluosaamiseen.

Muotoile Suomi -ohjelman tavoitteena on kansallisen kilpailukyvyn parantaminen muotoiluosaamisen ja sen hyödyntämisen kautta. Ohjelmassa tarkastellaan kilpailukykyä laaja-alaisesti ja sen nähdään koostuvan sekä taloudellisista että yleistä hyvinvointia lisäävistä tekijöistä. Näitä ovat yritysten kyky selviytyä kovenevassa globaalissa kilpailussa, toimivat julkiset palvelut sekä puhdas elinympäristö ja luonto.

Muotoiluohjelman uudistamisesta sovittiin Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa keväällä 2011. Kansallisesti muotoilua ja muotoilun hyödyntämistä on aiemmin edistetty vuonna 1999 laaditulla monivuotisella ohjelmalla Muotoilu 2005!.

Muotoiluosaaminen on myös taiteellista osaamista, ja jo muotoilukoulutukseen pääsy edellyttää taiteellista lahjakkuutta ja esteettisen hahmottamisen taitoa. Muotoilun kenttä on laaja. Tässä ohjelmassa taideteollista taidetta, taidekäsityötä ja kuvataidetta lähellä olevaa muotoilua sekä käsityötä käsitellään vain muun muotoilukentän kanssa yhteisten tavoitteiden osalta.

NYKYTILA JA UUDET MAHDOLLISUUDET

Muotoilun käsite on laajentunut perinteisestä merkityksestä tuote- ja teollisen muotoilun ulkopuolelle palveluihin ja muihin aineettomiin tekijöihin. Muotoiluohjelmassa ei pyritä tarkasti määrittelemään muotoilua. Se halutaan ymmärtää suunnitteluna ja toteutuksena, joka lähtee käyttäjän tarpeista ja arvoista, on kokonaisvaltaista, ottaa huomioon käyttöympäristön ja noudattaa kestävyuden periaatetta. Muotoilun avulla voidaan nopeuttaa uusien tuotteiden ja palveluiden kehitysprosessia sekä kehittää tuotteita ja palveluja, jotka vastaavat paremmin asiakkaiden tarpeita. Muotoilu on tässä laajassa merkityksessä saanut vankan jalansijan yritysten innovaatiotoiminnassa, erityisesti käyttäjälähtöisessä innovaatiotoiminnassa. Muotoilun kohteista kerrotaan lisää *”Liite 1”*.

Korkeatasoinen muotoilututkimus ja -koulutus lisäävät osaamista ja vaikuttavat sitä kautta yritysten ja maan kilpailukykyyn. Kansainvälisten arviointien mukaan muotoilututkimus on Suomessa korkeatasoista. Aalto-yliopisto ja Lapin yliopisto antavat korkeakoulutasoista muotoilukoulutusta. Ammattikorkeakoulujen rooli koulutuksen antajana on myös merkittävä. Koulutus ei kuitenkaan kaikilta osin vastaa työelämän tarpeita.

Useissa tutkimuksissa on selvitetty muotoilun käytön vaikutuksia yritysten liiketoimintaan. Tutkimustulokset tukevat käsitystä muotoilun synnyttämistä uusista kilpailueduista. Arvoa luodaan entistä useammin aineettomalle omaisuudelle tai tuotannontekijöille, joihin

muotoilu kuuluu. Arvonluonnin mekanismit, arvoverkkojen hallinta ja aineettomien oikeuksien hyödyntäminen ja suojaaminen vaativat uutta ja monipuolista osaamista arvomuodostuksesta.

Suomalaiset suuryritykset osaavat nykyisin hyödyntää muotoilua liiketoiminnassa. Sitä vastoin pk-yrityksemme käyttävät muotoilua edelleen niukasti. Suomalaisille muotoilupalveluja tarjoaville yrityksille on puolestaan tyyppillistä pienuus sekä vähäinen verkottuminen ja kansainvälistyminen. Nämä ongelmat havaittiin jo edellisen kansallisen muotoiluohjelman yhteydessä, mutta tilanne ei ole olennaisesti parantunut. Haasteena on edelleen myös muotoilukentän pirstaleisuus. Muotoilupalveluiden kysyntä ja tarjonta eivät myöskään kohtaa riittävän hyvin. Resurssit muotoilun edistämiseen ovat hajanaisia.

Suomella on myös käyttämätöntä potentiaalia vahvuuksien yhdistämisessä: muotoiluosamista voidaan yhdistää ennakkoluulottomasti muihin kansallisiin vahvuusalueisiimme, kuten ympäristö- ja energiaosaamiseen sekä biotalouteen. Tämä edellyttää monialaista tutkimusta muotoilun hyödyntämismahdollisuuksista.

Suuret yhteiskunnalliset haasteet kuten väestön ikääntyminen edellyttävät julkisen sektorin uudistumista. Julkisten palvelujen kysyntä kasvaa voimakkaasti tulevaisuudessa, erityisesti terveyspalveluissa, mutta kyky niiden rahoittamiseen heikkenee. Samalla palveluilta odotetaan yksilöllisyyttä. Suomessa on käytetty muotoiluosaamista julkisella sektorilla vasta hyvin vähän. Esimerkkejä

onnistuneista hankkeista on jo olemassa, mutta ne ovat jääneet pienimuotoisiksi ja yksittäisiksi, eikä hankkeiden tuloksia ole saatu levitettyksi laajasti organisaation käyttöön eikä sen ulkopuolelle.

Toimintaympäristössä on edelliseen muotoiluohjelmaan nähden tapahtunut merkittäviä muutoksia. Suuriin yhteiskunnallisiin haasteisiin etsitään ratkaisuja. Kaupungistuminen kiihtyy, yhteiskunnat palveluvaltaistuvat ja digitalisoituvat yhä nopeammin. Muutokset luovat uusia liiketoimintamahdollisuuksia, mutta näihin mahdollisuuksiin tarttuminen edellyttää muotoiluosaamisen ja sen hyödyntämisen vahvistamista ja monipuolistamista. Kehittämiskohteina ovat muun muassa muotoiluun liittyvä tietotekniikkaosaaminen sekä käyttäjälähtöisten menetelmien hyödyntäminen innovaatiotoiminnassa. Jälkimmäisestä ovat esimerkkinä käyttöliittymien kehittäminen ja käyttäjien aikaisempaa laajempi osallistaminen julkisten palveluiden uudistamisessa.

OHJELMATYÖ

Muotoile Suomi -ohjelman visiota ja strategiaa toteutetaan 29 toimenpiteen avulla. Ohjelman visio tähtää vuoteen 2020. Toimintaympäristön muutoksiin vastataan arvioimalla muotoiluohjelman strategisia tavoitteita ja toimenpiteitä sekä ennakoimalla niihin kohdistuvia muutostarpeita. Strategiatavoitteiden toteutuminen edellyttää, että ohjelman toteutus ja seuranta organisoidaan ja resursoidaan hyvin. Ohjelman välitarkistus ajoitetaan vuodelle 2016.

Kansallinen muotoiluohjelma on valmisteltu työ- ja elinkeinoministeriön johdolla yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa. Valmistelutyöhön osallistuivat kattavasti elinkeinoelämän, yritysten, julkisen sektorin, muotoilua edustavien järjestöjen, korkeakoulujen ja ammattikorkeakoulujen, Sitran sekä ministeriöiden edustajat. Työn asiantuntijatahoina toimivat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen, Tekesin ja valtion muotoilutoimikunnan edustajat.

Ohjelmaa on valmisteltu laajassa ja avoimessa yhteistyössä, jota kuvataan tarkemmin ”Liite 2”. Pohjatyön ohjelman valmistelussa teki muotoilutoimisto Creadesign Oy.

2

VISIO 2020 JA
MUOTOILUN
EKOSYSTEEMI

VISIO:

VUONNA 2020 MUOTOILU ON MAHDOLLISTANUT HYVINVOINNIN KASVUN EPÄVARMASSA MAAILMASSA. MUOTOILUSTA ON TULLUT OSA ELINKEINOELÄMÄN JA JULKISEN SEKTORIN YDINOSAAMISTA.

Muotoiluohjelman visiossa muotoilun hyöty Suomelle yhdistetään muotoiluosaamiseen ja sen laaja-alaiseen hyödyntämiseen yhteiskunnassa. Suomen toimintaympäristössä on yhä enemmän epävarmuuksia, jotka näkyvät erityisesti yritysten kohtaamana lisääntyvänä globaalina kilpailuna ja julkisen sektorin heikentyvänä kyynä tarjota palveluja yhtä laajasti kuin tähän asti.

Vuoteen 2020 mennessä maailmanluokan muotoiluosaaminen on kuitenkin parantanut Suomen kilpailukykyä ja asukkaiden hyvinvointia. Muotoiluosaamista käytetään laajasti elinkeinoelämässä ja julkisella sektorilla. Yritykset ja julkinen sektori pitävät muotoilua kannattavana investointina. Suomi menestyy kansainvälisesti kestävien ja laadukkaiden tuotteiden ja palvelujen tarjonnalla. Uudet menestystarinat kertovat elämysellisyyden, vastuullisuuden ja ympäristön merkityksen huomioimisesta liiketoiminnassa. Korkeatasoinen muotoilu, samoin kuin arkkitehtuuri ja taide parantavat ympäristömme esteettistä laatua.

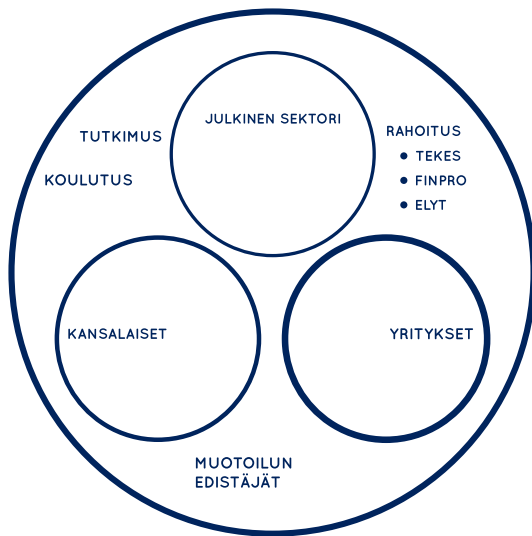
Vision toteutuksessa ratkaiseva merkitys on toimivalla muotoilun ekosysteemillä. Sillä viitataan kokonaisuuteen, jossa muotoilun hyödyntämiseen vaikuttavat tekijät – erityisesti koulutus, tutkimus, muotoilun käyttöä

edistävät organisaatiot, muotoilupalveluita tarjoavat yritykset, julkisen sektorin kannustimet ja yritysten ja julkisen sektorin muotoilun kysyntä – toimivat tiiviissä vuorovaikutuksessa toisiinsa ja vahvistavat toinen toisiaan. Myös yrityshautomot, kiihdyttämöt ja alueelliset osaamiskeskittymät ovat osa muotoilun kansallista ekosysteemiä. Hyvin toimivassa muotoilun ekosysteemissä muotoiluosaamisen tarjonta ja kysyntä kohtaavat.

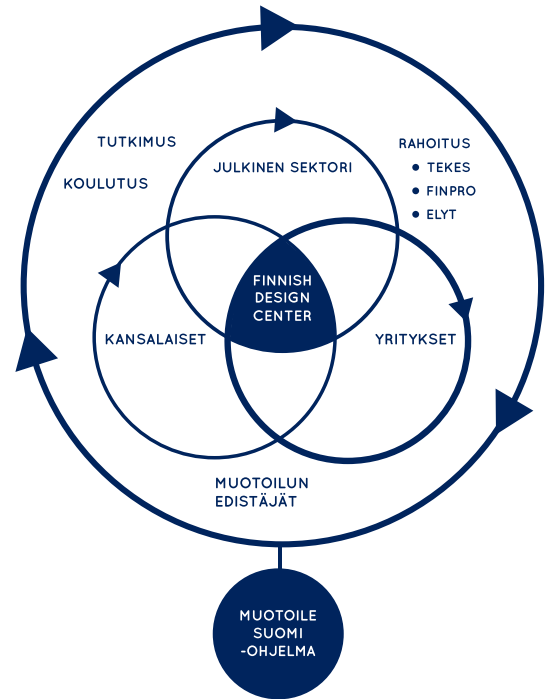
DYNAAMISESSA JA ELINVOIMAISESSA MUOTOILUN EKOSYSTEEMISSÄ

- tasokas muotoilukoulutus ja -tutkimus parantavat osaamista,
- muotoilukoulutus vastaa työelämän muuttuvia tarpeita,
- vilkas vuorovaikutus tutkimusalojen välillä ja muotoilututkimuksen hyödyntäminen yrityksissä helpottavat tutkimustiedon jakamista ja tulosten siirtämistä käytäntöön,
- yritykset lisäävät korkeatasoisen muotoiluosaamisen käyttöä innovaatiotoiminnassa, mikä edistää kasvua, lisää muotoilupalveluyritysten liiketoimintaa ja mahdollisuuksia kansainvälistymiseen,
- on Suomen maakuvaa vahvistavaa vetovoimaa, joka houkuttelee kansainvälisiä huippuosaajia ja ulkomaisia yrityksiä investoimaan Suomeen.

Suomessa muotoilun ekosysteemi ei ole kaikilta osin toimiva (kts. kuva 1, s.18). Tällä hetkellä muotoilun edistämistyön resurssit ovat hajallaan, eikä toiminnassa toteuteta yhteisiä strategisia tavoitteita.

KUVA 1
NYKYINEN
MUOTOILUN EKOSYSTEEMI

KUVA 2
DYNAAMINEN JA ELINVOIMAINEN
MUOTOILUN EKOSYSTEEMI

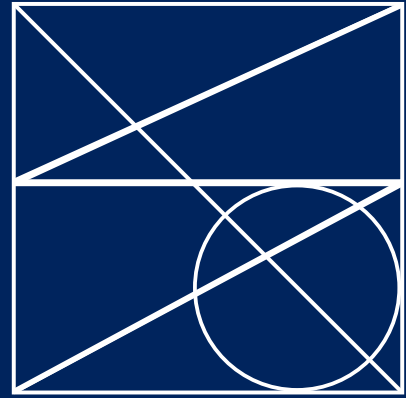
Ekosysteemin toimintaan vaikutetaan vahvistamalla ekosysteemin eri osia ja ottamalla käyttöön Finnish Design Center -toimintamalli, jonka päätehtävänä on edistää ekosysteemin osien yhteen toimimista. (kts. kuva 2)

Muotoiluohjelmassa on valittu myös neljä strategista tavoitetta, jotka tähtäävät paremmin toimivaan ekosysteemiin.

MUOTOILUOHJELMAN VISIO TOTEUTUU NELJÄN STRATEGISEN TAVOITTEEN KAUTTA:

1. Muotoiluymmärrys ja osallistuvuus kansalaisyhteiskunnassa ovat vahvoja. Osaaminen, tutkimus ja koulutus ovat kansainvälistä huipputasoa ja vaikuttavat maan kilpailukykyyn.
2. Monialainen muotoiluosaaminen on vahvistanut kilpailukykyä.
3. Tärkeillä kasvualoilla on hyödynnetty tehokkaasti muotoilua.
4. Muotoilua on käytetty julkisella sektorilla yhteiskunnan kehittämisessä ja ohjaamisessa sekä hyvinvoinnin edistämisen työkaluna.

3

STRATEGISET
TAVOITTEET

STRATEGINEN TAVOITE:

3.1

Muotoiluymmärrys ja osallistuvuus kansalaisyhteiskunnassa ovat vahvoja. Osaaminen, tutkimus ja koulutus ovat kansainvälisesti korkealla tasolla ja vaikuttavat hyvinvointiin ja kilpailukykyyn.

Muotoiluohjelman ensimmäisessä strategisessa tavoitteessa vahvistetaan muotoiluosaamisen perustaa erityisesti koulutuksen ja tutkimuksen avulla. Muotoilututkimusta ja -koulutusta kehitetään kotimaisten ja kansainvälisten huippuoppilaitosten ja tutkimuslaitosten kanssa strategisessa ja monitieteisessä yhteistyössä. Muotoiluopetus sisällytetään varhaiskasvatukseen ja jokaiselle koulutusasteelle, mikä kasvattaa kriittistä muotoiluymmärrystä ja -osaamista yhteiskunnassa. Tulevaisuudessa kansalaisilla, eri ammateissa toimivilla henkilöillä sekä ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin muotoilukoulutukseen pyrkivillä, on huomattavasti nykyistä monipuolisemmat perustiedot muotoilusta ja sen hyödyntämisestä.

Muotoilun ammattilaisten korkeakoulutasoista opetusta keskitetään vahvoihin yksikköihin, joilla on parhaimmat edellytykset korkeatasoiseen opetukseen. Muotoilijoi-

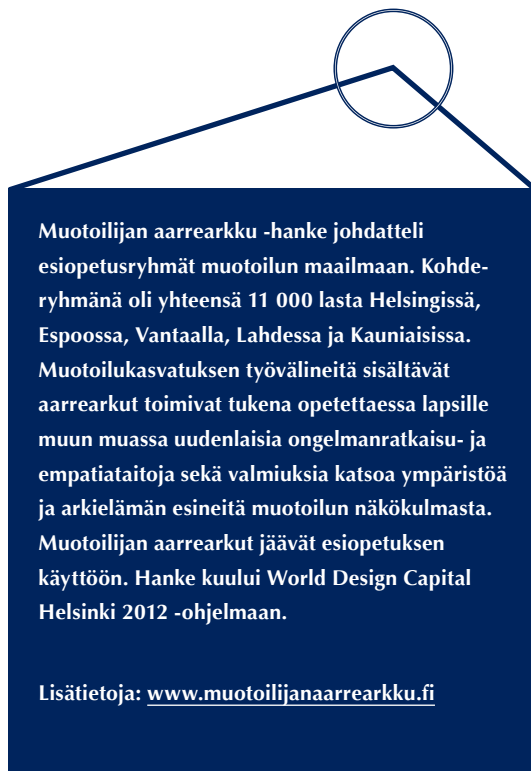
den koulutuksessa lisätään liiketoiminnan opetusta yrittäjävalmiuksien parantamiseksi. Yhä monimutkaisempien muotoiluhaasteiden takia laajennetaan muotoilukoulutusta monitieteisemmäksi: lisätään mahdollisuuksia sivuaineiden vapaampaan valintaan ja samalla helpotetaan muotoilukoulutuksen valitsemista sivuaineeksi muiden tutkintojen osana. Monitieteisyyttä ja käyttäjälähtöisyyttä muotoilukoulutuksessa lisätään soveltamalla koulutuksessa uusia menetelmiä, joilla vahvistetaan avointa innovaatiotoimintaa ja käyttäjien roolia tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnassa.

Kansainvälisten muotoiluopiskelijoiden työllistymistä opintojen jälkeen Suomeen tuetaan, ja lisätään suomalaisten opiskelijoiden vaihtoa ja harjoittelua ulkomailla. Julkisen sektorin organisaatioiden muotoiluosaamista parannetaan erityisellä koulutusohjelmalla, jossa perehdytään muotoilun metodeihin ja niiden soveltamiseen julkisten palveluiden käyttäjälähtöisessä uudistamisessa. Vahvistetaan monialalaista muotoilututkimusta aineettomissa sisällöissä ja tärkeillä kasvualoilla kuten vihreässä taloudessa.

TOIMENPITEET:

1.
VAHVISTETAAN KANSALAISTEN MUOTOILUYYMÄRRYSTÄ LISÄÄMÄLLÄ MUOTOILUN LUKUTAIDON VARHAISKASVATUKSEN, JÄRJESTÖTOIMINNAN JA VIESTINNÄN KAUTTA. (OPH, MUOTOILUJÄRJESTÖT, MUSEOT)

Muotoiluymmärryksen kehittyminen alkaa jo varhaiskasvatuksessa ja jatkuu elinikäisenä oppimisena. Varhaiskasvatuksesta

alkaen lisätään muotoiluymmärrystä, jotta muotoiluosaaminen yhteiskunnassa kasvaa ja lisää hyvinvointia ja kilpailukykyä. Muotoilun lukutaidon oppimista edistää omakohtainen tekeminen ja tekemisen avulla oppiminen. Museoiden, erityisesti Designmuseon, kokoelmia, asiantuntijuutta ja kansainvälistä vuorovaikutusta hyödynnetään monipuolisemmin, ja vahvistetaan niiden yhteistyötä. Myös järjestöillä on tärkeä rooli kansalaisten elinikäisen muotoilukasvatuksen edistämisessä.

2.
VAHVISTETAAN MUOTOILUKASVATUSTA PERUSOPETUKSESSA JA TOISEN ASTEEN KOULUTUKSESSA. (OPH, OPPILAITOKSET)

Muotoilukasvatuksen osuutta vahvistetaan peruskoulun, lukion ja taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien valtakunnallisissa perusteissa tekemällä oppimisen periaatteen mukaisesti. Muotoilukasvatusta voidaan opettaa taito- ja taideaineiden lisäksi osana muitakin opetussuunnitelman aihekokonaisuuksia, kuten esimerkiksi osana viestintää ja mediataittoa, ympäristökasvatusta ja teknologian käyttöä. Perusopetuksessa muotoilukasvatuksen tavoitteena on kehittää lasten ja nuorten muotoilulukutaitoa. Designpainotteisen lukion kokeilun tuloksia hyödynnetään laajasti lukio-opetuksessa. Muotoiluosaamisen vahvistumista tuetaan opettajien täydennyskoulutuksella.

3.
TIIVISTETÄÄN KANSAINVÄLISTÄ
YHTEISTYÖTÄ SEKÄ TUETAAN
VAIHTOA JOHTAVIEN KANSAIN-
VÄLISTEN MUOTOILUKORKEA-
KOULUJEN JA TUTKIMUSLAITOSTEN
KANSSA. (OKM, SUOMEN AKATEMIA,
TEKES, KORKEAKOULUT, AMMATTI-
KORKEAKOULUT, CIMO)

Muotoilun ammattilaisten korkeakoulutasoista koulutusta vahvistetaan keskittämällä koulu- tusta vahvoihin yksiköihin, joilla on riittävästi voimavaroja toiminnan pitkänteiseen kehittämiseen ja kansainvälistymiseen. Huippuluokan muotoilukoulutus edellyt- tää strategista yhteistyötä maailman edistyneimpien muotoilukorkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa. Tämä tarkoittaa yhteisiä tutkimus- ja koulutushankkeita, opettaja- ja tutkijavaihtoa ennalta tunnistettuihin kohteisiin (esimerkiksi FiDiPro-ohjelmassa) sekä laajamittaista opiskelijavaihtoa.

4.
SYVENNETÄÄN MUOTOILIJOIDEN
LIIKETOIMINTAOSAAMISTA JA
EDISTETÄÄN TYÖHARJOITTELUA.
SELVITETÄÄN ULKOMAISTEN
MUOTOILUOPISKELIJOIDEN
HARJOITTELUN JA TYÖLLISTYMISEN
MAHDOLLISESTI EDELLYTTÄMÄT
LISÄRAHOITUKSEN TARPEET. (OKM,
OPH, SUOMEN AKATEMIA, CIMO)

Muotoilun ammattilaisten koulutuksessa

vahvistetaan liiketoimintaosaamista ja yrittäjyysvalmiuksia, jotka edistävät muotoiluyritysten käynnistämistä ja muotoilijoiden työllistymistä. Edistetään muotoilun opiskelijoiden ja vastavalmistuneiden muotoilijoiden työharjoittelua yrityksissä ja julkisella sektorilla sekä kotimaassa että ulkomailla. Kiinnitetään erityistä huomiota ulkomaisten opiskelijoiden harjoittelu- ja työllistymismahdollisuuksiin.

5.
PERUSTETAAN JULKISEN SEKTORIN
MUOTOILUOSAAMISTA VAHVISTAVA
OHJELMA. (SITRA, KUNNAT,
KORKEAKOULUT)

Julkiselta sektorilta puuttuu muotoiluosaamista ja kykyä hyödyntää muotoilua. Myös julkisen sektorin toimintalogiikkaan erikois- tunutta muotoiluosaamista on vain vähän tarjolla. Julkisen sektorin muotoiluosaamisen vahvistamiseksi perustetaan ohjelma, jonka tavoitteena on edistää muotoilun metodien soveltamista julkisten palveluiden käyttäjälähtöisessä uudistamisessa. Ohjel- massa vahvistetaan korkeakoulutasoisessa muotoiluopetuksessa ymmärrystä julkisen sektorin toimintatavoista ja erityistarpeista.

6.
SELVITETÄÄN TARVITTAVAT
TOIMET MUOTOILUKOULUTUKSEN
OSUUDEN LISÄÄMISEKSI
MUIDEN ALOJEN TUTKINNOISSA
JA NIISTÄ AIHEUTUVAT LISÄ-

KUSTANNUKSET. LISÄTÄÄN MUOTOILUAMMATTILAISTEN TÄYDENNYSKOULUTUSTA. (OKM, KORKEAKOULUT, TOISEN ASTEEN AMMATILLINEN PERUS- JA LISÄKOULUTUS)

Laajennetaan muotoilun opetusta muissa koulutusohjelmissa ja jatkokoulutuksessa parantamalla mahdollisuuksia valita muotoilu esimerkiksi sivuaineeksi ja/tai valinnaiseksi aineeksi. Kannustetaan muotoilijoita osallistumaan osaamista ajantasaistavaan ja laajentavaan täydennyskoulutukseen. Muotoiluopetuksen laajentamista muissa koulutusohjelmissa tuetaan opettajien täydennyskoulutuksella ja muotoilun ammattilaisten pedagogisella täydennyskoulutuksella. Muotoilun ammattilaisten ja muotoiluyrittäjien täydennyskoulutuksen tarjontaa lisätään erityisesti aineettomien sisältöjen muotoilussa.

7. OTETAAN KÄYTTÖÖN UUSIA KÄYTTÄJÄLÄHTÖISIÄ MENETELMIÄ MUOTOILUN KOULUTUKSESSA AVOIMEN INNOVAATIOTOIMINNAN VAHVISTAMISEKSI. (KORKEAKOULUT, OPH)

Tieto- ja viestintäteknologian kehitys tarjoaa uusia menetelmiä paitsi käyttäjien toiminnan ja tarpeiden havainnointiin, myös palvelujen saavutettavuuden ja esteettömyyden sekä kansalaisten osallistumisen parantamiseen. Kansalaisten osallistumismahdollisuuksien vahvistamiseksi voidaan jo muotoilukoulu-

tuksessa opettaa ja hyödyntää uusia menetelmiä kuten yhteissuunnittelua (co-design), joukkoistamista (crowd sourcing), avoimen verkko-opetuksen kursseja (mass on-line open courses) ja erilaisten testiympäristöjen (kuten Living Labs) hyödyntämistä innovaatiotoiminnassa. Avoin suunnittelu (open design) on esimerkki uudesta toimintatavasta, jonka avulla voidaan kehittää fyysisiä tuotteita, koneita, palveluita ja järjestelmiä julkisesti jaettavaa, avointa suunnittelu- ja muotoilutietoa hyödyntäen.

8. VAHVISTETAAN MUOTOILUN TUTKIMUSTA JA TUTKIMUSTULOSTEN SOVELTAMISTA TÄRKEILLÄ KASVUALOILLA. (KORKEAKOULUT, SUOMEN AKATEMIA, TEKES, VTT)

Muotoilun hyödyntäminen kilpailutekijänä yhteiskunnallisiin haasteisiin ratkaisuja tuottavilla kasvualoilla edellyttää muotoilututkimukselta uusia avauksia. Tällaisia ovat muun muassa aineettomien sisältöjen muotoilu ja vihreä talous, älykkäät ja ihmislähtöiset ympäristöt sekä hyvinvointipalvelut. Uusien materiaalien sekä materiaali- ja valmistustekniikoiden, kuten 3D-tulostuksen soveltaminen, vaatii kokeilevaa tutkimusta. Muotoilututkimuksen kohteet kasvualoilla edellyttävät yleensä useampien näkökulmien yhdistämistä sekä laajojen ja monialaisten tutkimusryhmien muodostamista. Muotoilututkimus voi esimerkiksi tuottaa uusia työkaluja tieto- ja viestintäteknikan tehokkaammalle hyödyntämiselle. Yhdistämällä

aikaisempaa monipuolisemmin muotoilua ja tietotekniikkaa voidaan parantaa esimerkiksi käyttöliittymien suunnittelua, tietotekniikkaan pohjautuvaa käyttäjälähtöistä innovaatiotointaa ja vaikkapa datavisualisointia.

9.
HYÖDYNNETÄÄN EU:N TUTKIMUS-
JA INNOVAATIO-OHJELMIA
TUTKIMUSRAHOITUKSESSA JA
TULOSTEN LEVITTÄMISESSÄ.
ERITYISTAVOITTEENA ON
KÄYNNISTÄÄ EUROOPAN INNOVAA-
TIO- JA TUTKIMUSINSTITUUTIN
EIT:N KAUTTA MUOTOILUA EDISTÄVÄ
OSAAMIS- JA INNOVAATIOYHTEISÖ
DESIGN KIC. (KORKEAKOULUT,
SUOMEN AKATEMIA, TEKES, OKM,
TEM)

Suomi osallistuu kansainvälisesti edistyneen muotoilututkimuksensa pohjalta aktiivisesti eurooppalaiseen muotoilututkimukseen ja tutkimusyhteistyöhön EU:n tutkimus- ja innovaatio-ohjelmissa. Erityistavoitteena on perustaa muotoiluun ja sen hyödyntämiseen keskittyvä osaamis- ja innovaatioyhteisö (KIC), jonka tavoitteena on saada aikaan uusia innovaatiota ja uusia toimintamalleja innovaatiotoimintaan.

Osaamis- ja innovaatioyhteisöt (Knowledge and Innovation Community, KIC) ovat korkeasteen oppilaitosten, tutkimusorganisaatioiden, yritysten ja muiden innovaatioprosessiin osallistuvien tahojen yhteistyöryhmiä. Ne toimivat strategisina verkostoina, joiden

tavoitteena on vastata EIT:lle asetettuihin haasteisiin. EIT:n huolehtii osaamis- ja innovaatioyhteisöjen valinnasta.

STRATEGINEN TAVOITE:

3.2. Monialainen muotoilu- osaaminen on vahvistanut kilpailukykyä.

Muotoiluohjelman toinen strateginen tavoite on edistää muotoilun ekosysteemin toimintaa, jotta sen dynamiikka vahvistuisi ja muotoiluosaamisen kysyntä ja tarjonta kohtaisivat paremmin. Ekosysteemin toiminnan kannalta ratkaisevia ovat eri osien vahvuudet ja niiden välisen vuorovaikutuksen toimivuus. Siksi esitetään käyttöön otettavaksi Finnish Design Center -toimintamalli, jonka avulla parannetaan ekosysteemin toiminnan dynamiikkaa, tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta. Toimintamallin avulla varmistetaan myös World Design Capital -vuoden aikana synnytetyn kehitystyön jatkuvuus. Lisäksi tavoitteena on vahvistaa kansainvälistä kiinnostusta suomalaista muotoilua kohtaan sekä viestiä siitä yhtenäisesti. Finnish Design Center ei olisi uusi organisaatio, vaan uusi tapa koota yhteen nykyisin hajallaan olevia resursseja.

Muotoiluinvestointeihin liittyy positiivisia ulkoisvaikutuksia: yhden yrityksen muotoiluinvestointi leviää uutena tietona ja osaamisena myös muihin yrityksiin. Tästä syystä julkisen sektorin kannattaakin edistää yritysten laaja-alaista muotoilun hyödyntämistä.

Keskeisenä välineenä ovat erilaiset rahoitus-kannustimet, joilla rohkaistaan yrityksiä hyödyntämään muotoiluosaamista innovaatiotoiminnassa ja luomaan tähän pohjautuvia uusia kilpailuetuja.

Tavoitteena on, että erityisesti pk-yritysten osaaminen kasvaa ja että ne tunnistavat muotoilun strategisen merkityksen sekä hyödyntävät muotoilua tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnassa. Innovaatiotoiminnassa voidaan esimerkiksi muotoilun keinoin vahvistaa teknologian ja käyttäjien tarpeiden huomioimista fyysisiä laitteita, digitaalista sisältöä ja palveluita yhdistävissä konsepteissa. Kannustimet tukevat myös yritysten kasvu- ja kansainvälistymispyrkimyksiä. Tavoitteena on niin ikään, että Suomi on kansainvälisille huippuosaajille houkutteleva toimintaympäristö.

Työ- ja elinkeinoministeriö, Tekes, ELY-keskukset ja Finpro rahoittavat muotoilun käytön lisäämistä ohjelmarahoituksella, avustuksilla ja yrityspalveluilla. Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Taiteen edistämiskeskus ja sen aluetoimipisteet edistävät muotoilua ja muotoilijoiden toimintaedellytyksiä avustusten, apurahojen, läänintaiteilijoiden työn ja ohjelmarahoituksen kautta.

Ottamalla käyttöön uusia verokannustimia edistetään tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa ja aineettomien oikeuksien hyödyntämistä yrityksissä. Kannustimilla roh-

kaistaan myös kaupunkiseutuja panostamaan osaamisvahvuuksiin kuten muotoiluun. EU:n rakennerahastovaroista voidaan tukea laajasti muotoiluun ja muotoilun hyödyntämiseen pohjautuvia kehittämishankkeita.

3.2.1

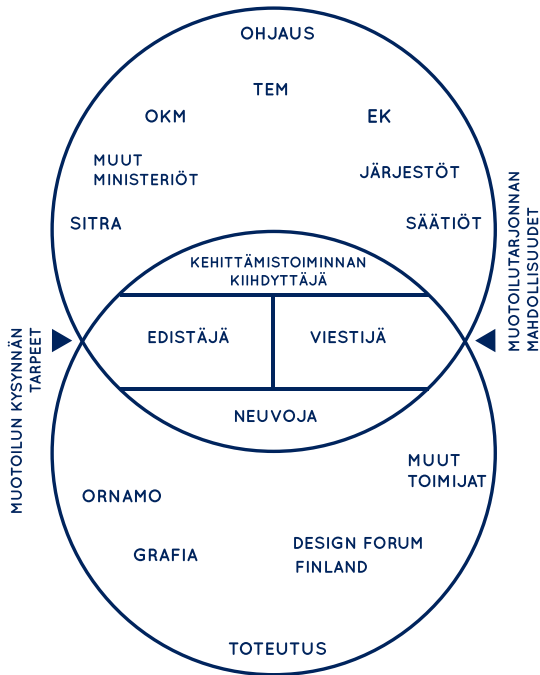
FINNISH DESIGN CENTER -TOIMINTAMALLI

10.

OTETAAN KÄYTTÖÖN FINNISH DESIGN CENTER -TOIMINTAMALLI EDISTÄMÄÄN MUOTOILUN EKOSYSTEEMIN TOIMINTAA. (TEM, OKM, MUOTOILU- JA ELINKEINOELÄMÄN JÄRJESTÖT)

Ekosysteemin dynamiikan vahvistamiseksi otetaan käyttöön Finnish Design Center -toimintamalli. Sen avulla vahvistetaan muotoiluosaamista ja sen hyödyntämistä sekä edistetään laaja-alaisesti suomalaisen muotoiluosaamisen tunnettuutta Suomessa ja ulkomailla. Tällä hetkellä hajallaan olevia julkisia kehittämisresursseja kootaan yhteen siten, että rahoittajat tiivistävät yhteistyötään resurssien käytön ohjauksessa. Se edellyttää muotoilua edistävien organisaatioiden välillä työnjaon ja tavoitteiden täsmentämistä yhteistyötä paremmin tukevaksi.

Toimintamalli koostuu kahdesta tasosta – ohjauksesta ja toteutuksesta. Työ- ja elinkeinoministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö ohjaavat toimintamallia rahoituksen kautta. Ohjausta vahvistetaan sidosryhmien asian-

KUVA 3

FINNISH DESIGN CENTER-TOIMINTAMALLI
MUOTOILE SUOMI-OHJELMASSA

tuntemuksella. Toteutuksesta vastaavat ennen muuta julkista rahoitusta saavat muotoilun edistäjät, erityisesti Design Forum Finland, Ornamo ry ja Grafia ry. Näiden lisäksi mukaan on tarkoitus kutsua muita yleishyödyllisiä järjestöjä.

FINNISH DESIGN CENTER -TOIMINTAMALLIN KAUTTA MUUN MUASSA:

- koordinoidaan ja toteutetaan sekä kansallista että kansainvälistä edistämistoimintaa,
- kehitetään uusia toimintatapoja pk-yritysten muotoiluosaamisen tarpeiden ja muotoilutarjonnan kohtaamiseen,
- jalkautetaan uusimpia tutkimustuloksia yrityksiin ja luodaan yhteyksiä strategisille kasvualoille,
- annetaan neuvontaa muotoiluosaamisen hyödyntämisestä, muotoilulla saatavista hyödyistä ja rahoitusmahdollisuuksista,
- edistetään muotoilun käyttöä julkisella sektorilla,
- ja valmistellaan yhteinen viestintäsuunnitelma.

3.2.2.

PARANNETAAN KANNUSTIMILLA EKOSYSTEEMIN TOIMIVUUTTA

TOIMENPITEET:

11.

UUDISTETAAN ELY-KESKUSTEN YRITYSTEN NEUVONTA- JA KEHITTÄMISPALVELUITA SITEN, ETTÄ NIISSÄ HUOMIOIDAAN MUOTOILU PK-YRITYKSEN LIIKETOIMINNAN KEHITTÄMISESSÄ YRITYSTOIMINNAN ALKUVAIHEISTA ASTI. (TEM, ELY-KESKUKSET)

Pk-yritysten osaamisen kehittämispalvelujen uudistaminen on käynnissä. Vuonna 2014

Tekesin Uudessa Fiiliksestä fyrkkaa -ohjelmassa yhdistetään aineettoman pääoman hyödyntäminen ja luovat aineettomat tuotokset. Ohjelman keskeisenä tavoitteena on lisätä osaamista tunteisiin ja merkityksiin perustuvasta asiakasarvosta. Muotoilulla ja muiden luovien alojen osaamisella on tästä syystä keskeinen rooli ohjelmassa. Ohjelmassa edistetään luovien alojen kansainvälistymistä ja kasvua.

käyttöön otettavat ja uudistetut palvelut räätälöidään vastaamaan paremmin yrittäjien tarpeita. Palvelut tähtäävät yrittäjän osaamisen karttumiseen, yrityksen kasvuun ja kansainvälistymiseen. Pk-yritysten osaamisen kehittämispalvelut kuuluvat valtakunnalliseen Euroopan sosiaalirahaston kehittämissohjelmaan 2014–2020.

12.

TEKESIN INNOVAATIO-RAHOITUKSELLE EDISTETÄÄN MUOTOILUOSAAMISEN KEHITTÄMISTÄ JA HYÖDYNTÄMISTÄ YRITYSTEN KILPAILUKYVYN JA KASVUN LÄHTEENÄ. (TEKES, TEM)

Tekesin strategia nojaa vahvasti aineettomaan omaisuuteen kilpailuetujen lähteenä. Innovaatorahoitus kanavoidaan yrityksiin monipuolisella hanke- ja ohjelmatoiminnalla, joka kannustaa muun muassa kokeileviin käyttäjälähtöisiin ratkaisuihin. Muotoilu on yksi tärkeä osa yrityksen aineettomista tuotantoketjistä, ja se huomioidaan ohjelmissa keskeisenä aineettoman osaamisen tekijänä.

13.

ROHKAISTAAN MUOTOILUA KÄYTTÄVIÄ YRITYKSIÄ HYÖDYNTÄMÄÄN KANSAINVÄLISTYMISTÄ JA VIENTIÄ EDISTÄVIÄ RAHOITUSVÄLINEITÄ JA YRITYSPALVELUITA. VARMISTETAAN, ETTÄ NE VASTAAVAT YRITYSTEN TARPEISIIN. (TEM, FINPRO, OKM, UM)

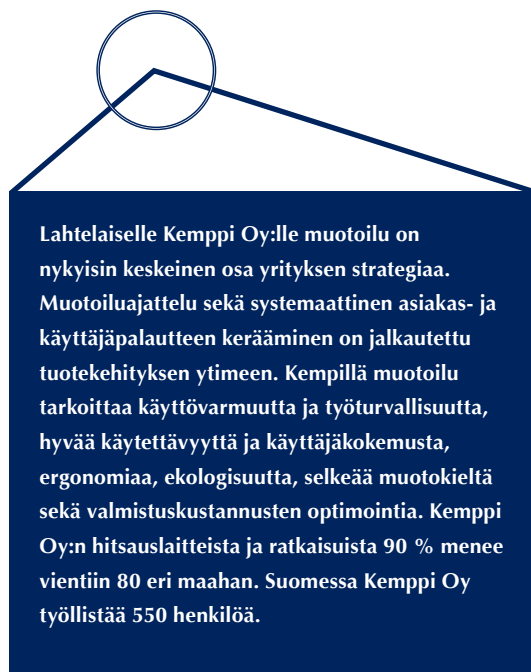
Muotoilun käyttöä vientituotteiden ja -palveluiden kilpailutekijänä lisätään. Vienninedistämisorganisaatioiden tukea ja palveluita sekä Team Finland -toimintamallia hyödynnetään muotoilun ja muotoiluintensiivisten tuotteiden ja palveluiden vienninedistämässä. Toimeenpannaan kulttuuriviennin kehittämistoimia ja edistetään luovien alojen markkinointiosaamista.

14.
VARMISTETAAN NEUVONNALLA JA ERILLISSELVITYKSELLÄ, ETTÄ TIETO TUTKIMUKSEN JA KEHITTÄMISTOIMINNAN VEROKANNUSTIMEN KÄYTTÖMAHDOLLISUUKSISTA TAVOITTAÄ PK-YRITYKSET. (VM, TEM)

Vuoden 2013 alusta on otettu käyttöön pk-yrityksille suunnattu kolmivuotinen tutkimuksen ja kehittämistoiminnan verokannustin, jonka avulla yrityksille hyvitetään yhteisöverosta tutkimus- ja kehitystyöhön tarvittavan henkilöstön palkkakustannuksia. Kannustin suunniteltiin sellaiseksi, että sen piiriin kuuluu monenlaista osaamista, myös muotoilu silloin kun se on osana yritysten tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Varmistetaan, että uusi kannustin tavoittaa pk-yritykset laajalti.

15.
OTETAAN KÄYTTÖÖN AINEETTOMIEN OIKEUKSIEN VEROKANNUSTIN. (VM, TEM)

Työ- ja elinkeinoministeriö on selvittänyt aineettomien oikeuksien verokannustimen käyttöönottoa. Sen myötä yritys saisi verohuojennusta aineettomien oikeuksien lisensiointituloista. Työ- ja elinkeinoministeriön esityksen mukaan verokannustin kohdistuisi myös muotoilun kannalta relevantteihin rekisteröityihin aineettomiin oikeuksiin kuten hyödyllisyysmalleihin ja mallioikeuksiin. Hallitus käsittelee asiaa keväällä 2013.

16.
PARANNETAAN MUOTOILUN
AINEETTOMIEN OIKEUKSIEN
HYÖDYNTÄMISEEN JA SUOJAA-
MISEEN LIITTYVÄÄ OSAAMISTA
ERITYISESTI PK-YRITYKSISSÄ. (ELYT)

Muotoilun aineetonta omaisuutta suojataan muun muassa mallisuojeilla, hyödyllisyysmalleilla, tavaramerkeillä ja patenteilla. Aineettoman arvon käsittelyn osaamista ja arvon luomista parannetaan koulutuksen ja tiedottamisen kautta osana parhaillaan päivitettävänä olevaa kansallista aineettomien oikeuksien strategiaa (IPR-strategiaa).

17.
VAHVISTETAAN MONIALAISIA
MUOTOILUN OSAAMISKESKITTYMIÄ.
MUUN MUASSA INKA-OHJELMASSA
KAUPUNGEILLA ON HYVÄ MAHDOL-
LISUUS HYÖDYNTÄÄ MUOTOILUA
KILPAILUKYVYN PARANTAMISEKSI.
(TEM, TEKES)

Suomessa on tällä hetkellä kolme merkittävää muotoilun osaamiskeskittymää – Helsinki, Lahti ja Rovaniemi. Keskittymät vetävät puoleensa korkeatasoista muotoiluosaamista, mikä madaltaa yritysten kynnystä hyödyntää muotoilua. Keskittymiä vahvistetaan koulutuspanostuksilla ja julkisen rahoituksen suuntaamisella.

Vuoden 2014 alussa käynnistetään Innovatiiviset kaupungit -ohjelma (INKA), joka tähtää kansainvälisesti vetovoimaisten innovaatiokeskittymien luomiseen. Ohjelma

kannustaa Suomen suurimpia kaupunkiseutu- ja tekemään omaleimaisuuteen, kysyntään ja monialaiseen osaamisen perustuvia strategisia painopistevalintoja ja synnyttämään osaamislähtöistä liiketoimintaa. Ohjelma saa osarahoitusta Euroopan rakennerahastovaroista.

18.
PARANNETAAN EKOSYSTEEMIN
TOIMIVUUTTA JA VAHVISTETAAN
MUOTOILUOSAAMISTA JA
MUOTOILUN HYÖDYNTÄMISTÄ
EU:N RAKENNERAHASTOJEN
KEHITTÄMISOHJELMISSA. (TEM,
ELYT)

Uusia rakennerahasto-ohjelmia toteutetaan vuosina 2014–2020. Muotoilun hyödyntämistä tuetaan valtakunnallisesta Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) kehittämissuunnitelmasta ja alueellisista kehittämissuunnitelmista. Osaamisen kehittämistä voidaan rahoittaa Euroopan sosiaalirahaston (ESR) kautta.

STRATEGINEN TAVOITE:

3.3. Tärkeillä kasvualoilla on hyödynnetty tehokkaasti muotoilua

Hitaan kasvun aikana kaikilla valtioilla on yhteinen ongelma: mistä luoda uutta kasvua. Ei ole siksi yllättävää, että lähes kaikki valtiot panostavat kasvaviin yhteiskunnallisiin haasteisiin liittyviin ilmeisiin kasvualoihin

kuten ympäristö, energia, biotalous ja terveys. Samalla kun näiden alojen haasteisiin kehitetään ratkaisuja oman maan tarpeisiin, tavoitteena on luoda pohjaa kansainväliselle liiketoiminnalle.

Pienen maan on kyettävä tekemään tällaisessa tilanteessa muista poikkeavia ratkaisuja, jotta toiveet kansainvälisen liiketoiminnan kasvusta olisivat uskottavalla pohjalla. Merkittävä erottautumisen mahdollisuus Suomelle piilee siinä, että kykenemme yhdistämään ennakkoluulottomasti keskenään vahvuus- ja osaamisalueitamme. Uusia kilpailuetuja on löydettävissä juuri erilaisten osaamisalueiden rajapinnoilta.

Eri alojen osaamista yhdisteleviä ratkaisuja voi olla hyvin vaikea kopioida. Muotoilullekin olisi siis löydettävä uusia sovellusalueita, joista kyseisiä uusia hyötyjä olisi synnyttävissä. Tehokkaimmin tämä tapahtuu linkittämällä muotoiluohjelma käynnissä tai aluillaan oleviin poliittisiin aloitteisiin ja hankkeisiin. Muotoiluohjelmassa tunnistetaan nykyisiä tai orastavia osaamisalueita, joille muotoilu voi tuoda kilpailuetuja. Näitä ovat erityisesti vihreä talous, terveys, digitalisoituminen ja arktisuus.

Ympäristönsuojelu, materiaaliresurssien niukkuus, energian saatavuus ja ilmastomuutos muodostavat monitahoisia haasteita, joiden ratkaisemiseen yhteiskunnat eri puolilla maailmaa joutuvat tarttumaan. Yhdeksi ratkaisuksi tarjoutuvaan vihreään talouteen sisältyy valtavia uuden liiketoiminnan mahdollisuuksia. Biotalous puolestaan korostaa erilaisten biomassojen hyödyntämistä osana

materiaaliresurssien tehokkuutta ja uusiokäyttöä. Suomella on hyvää teknologiaan perustuvaa osaamista näillä alueilla. Ratkaisevaa on, miten erottautua muista panostuksistaan lisäävistä valtioista.

Muotoilu on aina hyödyntänyt uusien materiaalien ja materiaalitekniikoiden mahdollisuuksia. Suomessa on vahvaa materiaalitutkimusta ja perinteisten vahvojen teollisuusmateriaalien käyttö on laajenemassa uusille aloille. Muotoilun yhdistäminen uusien kustannustehokkaiden materiaalien, materiaalitekniikoiden ja uusien tuotantotapojen, kuten lähivalmistuksen hyödyntämiseen, luo edellytyksiä aivan uudenlaisten muottien, prototyyppien ja lopputuotteiden valmistukselle. Uudet materiaalit tarjoavat toisaalta monipuolisia mahdollisuuksia älykkäiden tuotteiden muotoilulle.

Ilmaston lämpeneminen avaa uusia mahdollisuuksia arktisten luonnonvarojen hyödyntämiseen ja muunkin arktisten alueiden taloudelliseen toimintaan liittyvän liiketoiminnan kasvulle. Erityinen etu Suomelle voi olla, jos perinteisiin arktisuuteen liittyviin osaamisalueisiimme yhdistetään muotoilu. Muotoilun avulla voidaan parantaa arktisiin olosuhteisiin kehitettävien tuotteiden ja palvelujen toimivuutta ja käytettävyyttä.

TOIMENPITEET:

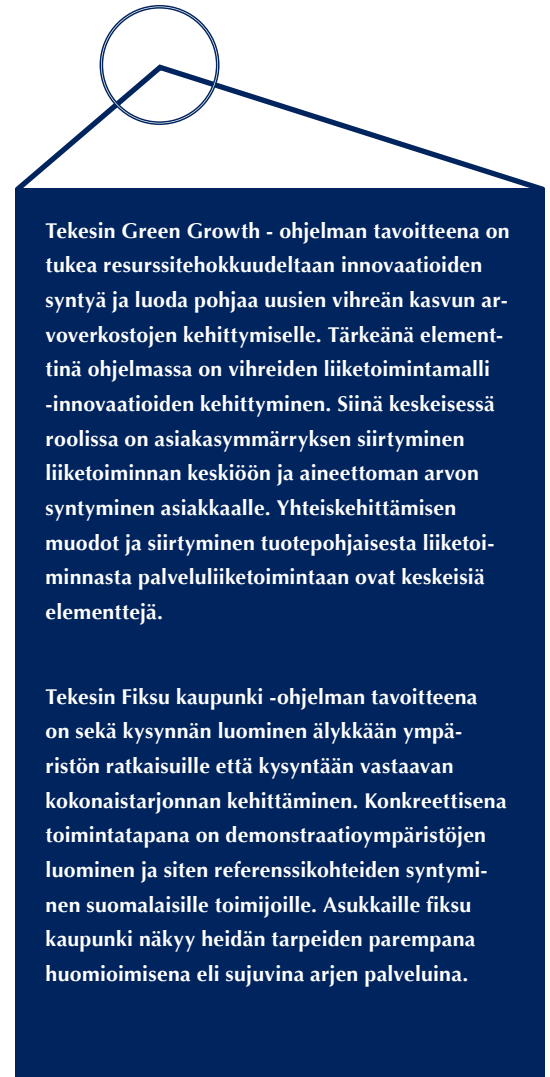
19.

LIITETÄÄN MUOTOILUOSAAMINEN OSAKSI TEM:N CLEANTECH-OHJELMAA JA RISTEYTETÄÄN MUOTOILUOSAAMINEN VIHREÄN TALOUDEN UUDEN LIIKETOIMINNAN KEHITTÄMISHANKKEISIIN. (TEM, TEKES)

Vihreän talouden liiketoimintamahdollisuuksia tullaan edistämään erityisesti erilaisten älykkäiden kaupunkiekosysteemien (smart cities), demonstraatioiden ja pilottien puitteissa. Muotoiluosaaminen luo mahdollisuuden synnyttää käyttäjälähtöisiä ja esimerkiksi kaupunkisuunnittelussa aidosti yhteen toimivia kokonaisuuksia. Näissä otetaan huomioon ympäristö, rakentaminen, ylläpito, liikkuminen ja palveluiden kehittäminen. Muotoilu edistää sellaisten uusien ratkaisujen synnyttämistä, jotka ratkaisevat loppukäyttäjien – kansalaisten – arkipäivän ongelmia aiempaa käyttäjälähtöisemmin.

Työ- ja elinkeinoministeriö on käynnistänyt Cleantech-alueen strategisen ohjelman, joka vauhdittaa suomalaisyrityksiä kestävään kasvuun ja uudistumiseen puhtaan teknologian avulla. Muotoiluosaamista hyödynnetään ohjelmassa erityisesti Espoossa ja Oulussa toteutettaviin älykkäiden kaupunkiekosysteemien pilottihankkeissa. Piloteissa painopisteinä ovat muun muassa avoimen datan hyödyntämiseen liittyvien palveluiden kehittäminen, energiatehokkuus ja materiaalivirtojen optimointi. Tavoitteena on myös

kaupunkiympäristön, rakentamisen ja asumisen monitorointi sekä asukasvuorovaikutus. Rakenteiden on tarkoitus olla mahdollisimman vähän luonnonvaroja kuluttavia.

Jotta talouden vihertymisen liiketoimintamahdollisuuksia voitaisiin hyödyntää, tarvitaan uudenlaista osaamista. Muotoiluosaamisen kytkeminen tähän mahdollisuuteen edellyttää osaamispanostusten yhdistämistä. Näin on kyetty tekemään esimerkiksi Lahdessa Clean-Design -konseptilla.

20.

LIITETÄÄN MUOTOILU OSAKSI KANSALLISTA BIOTALOUS-STRATEGIAA JA VAHVISTETAAN MUOTOILUOSAAMISTA VALTAKUNNALLISESSA PUURAKENTAMISEN OHJELMASSA. (TEM, TEKES, AALTO-YLIOPISTO, ESPOON KAUPUNKI)

Materiaaliresurssien riittävyys on lähivuosikymmenten ratkaistavia kysymyksiä sekä yrityksille että yhteiskunnan päätöksentekijöille. Niukkenevat resurssit merkitsevät valtavaa kysyntää biopohjaisille materiaaleille ja resurssien tehokkaalle uudelleen käytölle. Ecodesignilla viitataan tuotteiden elinkaaren aikana syntyvän ekologisen jalanjäljen huomioimiseen jo tuotteita suunniteltaessa. Kuluttajien arvojen muutos korostaa jo kasvavassa määrin kestävästä materiaalin käyttöä arvонуonnissa. Muotoiluosaamisen hyödyntäminen ratkaistaessa materiaaliresurssien niukkuushaasteita voikin merkitä yrityksille kestävämpää ja taloudellisempaa materiaali-panosten hallintaa.

Puun ja kuitujen merkitys tuotteiden valmistusmateriaalina, rakentamisessa ja lopputuotteina on kasvussa. Muotoilulla on mahdollista nostaa puutuotteiden arvonlisää ja siten

vahvistaa yritysten kilpailukykyä. Valtakunnallisen puurakentamisen ohjelman tavoitteena on lisätä merkittävästi puurakentamisen ja puutuoteratkaisujen käyttöä Suomessa sekä edistää niiden vientiä. Korkeatasoisen arkkitehtuurin ja muotoilun yhdistäminen ympäristötietoiseen ja energiatehokkaaseen rakentamiseen on ohjelman keskeisiä painopisteitä.

21.

LIITETÄÄN ARKTINEN MUOTOILU
OSAKSI SUOMEN ARKTISTA
STRATEGIAA JA VAHVISTETAAN
EDELLYTYKSIÄ MUODOSTAA
ROVANIEMEN KAUPUNGIN JA
LAPIN YLIOPISTON YHTEYTEEN
ARKTISEN MUOTOILUN OSAAMISEN
KESKITTYMÄ. (UM, TEM,
ROVANIEMEN KAUPUNKI)

Suomen arktisessa strategiassa määritellään tavoitteet ja toimenpiteet, joilla Suomi tarttuu arktisuuteen liittyviin uusiin mahdollisuuksiin. Yhdistämällä muotoilu perinteisiin arktisiin vahvuksiimme voidaan tavoitella aidosti uudenlaisia kilpailuetuja. Hyötyjinä voivat olla arktisen alueen yritykset ja arktista osaamista tarjoava yritystoiminta laajemminkin. Myös julkinen sektori voi hyödyntää arktista muotoilua esimerkiksi yhdyskuntasuunnittelussa.

Arktisen muotoilun keskittymän vahvistamiseksi pyritään yhdistämään alueelliset voimavarat, mistä hyvänä esimerkkinä on Lapin kauppakamarin muotoiluvaliokunnan perustaminen ja toiminta. Olennaista on tuoda yhteen alueen yritykset, muotoilun tarjonta ja muotoilututkimus.

22.

HUOMIOIDAAN TEKESIN OHJELMISSA
JA ICT 2015 -TOIMENPITEISSÄ
VAHVASTI MUOTOILUN TARJOAMAT
MAHDOLLISUUDET ESIMERKIKSI
KÄYTTÖLIITTYMIEN MUOTOILUSSA.
(TEM)

Tieto- ja viestintäteknologioiden (ICT) kehitys tuo älykkyyttä laitteisiin, esineisiin ja ympäristöömme. Internet on kaikkialla. Arkiaskareemmekin kuten kaupassa käynti synnyttävät huomaamattamme valtavan määrän tiedonsiirtoa, ja vieläpä ilman että tiedostamme sitä. Erilaiset laitteet viestivät yhä enemmän langattomasti keskenään ja hoitavat asioita puolestamme. Kiihtyvällä tahdilla rakentuvassa 'jokapaikan tietotekniikkaa' sulauttavassa ubiikkiyhteiskunnassa käyttäjä on yhteydessä tehtäviä suorittaviin koneisiin ja ympäristöihin lähinnä erilaisten käyttöliittymien välityksellä. Ubiikkiyhteiskunnassa hyvin toimivien käyttöliittymien muotoilu voi olla ratkaisevaa monien tuotteiden ja palvelujen menestykselle.

Muotoiluosaamista tarvitaan myös suurten tietomassojen (big data) analysoinnissa. Muotoilun merkitys on noussut esiin esimerkiksi analyysitulosten havainnollistuksessa (datavisualisoinnissa). Tällaisessa tulevaisuuden ympäristössä tietotekniikkaa tehokkaasti hyödyntävä muotoiluosaaminen voi olla Suomelle merkittävä mahdollisuus, erityisesti perinteisen ICT-sektorimme sopeutuessa rakennemuutokseen.

Työ- ja elinkeinoministeriön johdolla valmistettu strategia ICT-alan rakennemuutosten vaikutusten lieventämiseksi, ICT-alan uudistamiseksi ja kilpailukyvyyn lisäämiseksi valmistui tammikuussa 2013.¹ Strategian toimenpiteitä toteutettaessa on syytä huomioida monipuolisesti muotoilun mahdollisuudet kehitettäessä kilpailukykyisiä ICT:hen tukeutuvia tuotteita, palveluita ja ympäristöjä sekä näihin liittyvää osaamista. Muotoilun käyttö vahvistaa muun

muassa uusien materiaaliteknologioiden ja valmistusmenetelmien hyödyntämisestä, erilaisten käyttöliittymien suunnittelua ja toteutusta sekä erilaisten ilmiöiden visualisointia.

Vahva teknologinen osaaminen ja sen varaan rakennetut sovellukset edellyttävät rinnalleen käytettävyyden testauksen ja arvioinnin. Palveluiden, erityisesti digitaalisten palveluiden suunnittelussa, muotoilun menetelmät, kuten co-design ja co-creation, antavat metodologisen perustan uusien käyttäjälähtöisten sovellusten suunnittelulle ja käyttöönnotolle. Muotoiluosaaminen auttaa myös hahmottamaan kehittyvien teknologioiden uusia sovellusalueita.

STRATEGINEN TAVOITE:

3.4. Muotoilua on käytetty julkisella sektorilla yhteiskunnan kehittämisessä ja ohjaamisessa sekä hyvinvoinnin edistämisen työkaluna.

Muotoiluohjelman neljäntenä strategisena tavoitteena on edistää muotoiluosaamista ja sen hyödyntämistä julkisella sektorilla. Vaikka Suomen julkinen sektori on ollut suurten uudistusten kohteena, on muotoiluosaamista hyödynnetty siellä vasta hyvin vähän.

Julkisella sektorilla muotoilu on väline uudistumiseen. Sitä voidaan käyttää sekä strategisesti että palvelukokonaisuuksien käyttäjälähtöisessä kehittämisessä. Strategisella muotoilulla tarkoitetaan sitä, että tuttuja muotoiluperiaatteita sovelletaan kehitettäessä ratkaisuja suuriin yhteiskunnallisiin haasteisiin kuten väestön ikääntymiseen tai ilmaston muutokseen. Muotoilun avulla voidaan löytää uusia näkökulmia ongelmanratkaisuun, yksilöidä mahdollisia toimenpiteitä ja luoda toimivia kokonaisratkaisuja välttämällä julkiselle sektorille tyypillistä siiloutumista. Hyvänä esimerkkinä strategisesta muotoilusta on Sitran Helsinki Design Lab -aloite, jonka avulla on voitu tuoda strategista muotoilua käytäntöön.

Muotoilun avulla voidaan helpottaa myös käyttäjälähtöisten palvelustrategioiden ja palvelupolkujen valmistelua. Julkisia palveluja tuotetaan ja niiden tuottamista tehostetaan erityisesti tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntämällä. Julkisten palvelujen muotoilun ja käyttäjäkokemuksen parantamisessa onkin tärkeällä sijalla ICT- ja muotoiluosaamisen yhdistäminen.

Kansalaisten odotukset julkisia palveluiden laatua kohtaan ovat kasvaneet, samalla kun resurssit ovat vähentyneet. Samalla palveluilta odotetaan entistä enemmän käyttäjälähtöisyyttä. Palvelumuotoilun ja erityisesti käyttöliittymäsuunnittelun avulla parannetaan julkisia palveluita ja voidaan saada aikaan kustannussäästöjä. Tavoitteena on myös vahvistaa julkisten organisaatioiden ja muotoiluyritysten markkinavuoropuhelua, jotta edellytykset onnistuneiden käyttäjälähtöisten muotoilupalveluiden hankintaan kasvavat.

Muotoilua hyödynnetään käyttäjälähtöisenä kehittämisen välineenä myös käynnissä olevassa kuntatuottavuus- ja tuloksellisuustyössä.

Tarkoituksena on, että myös julkiselle sektorille syntyy muotoiluosaamista ja kykyä hyödyntää muotoilua. Siksi muotoiluosaamista kehitetään julkisen sektorin muotoiluhaasteisiin erityisellä ohjelmalla (toimenpide 5). Lisäksi selvitetään, miten muotoilun käyttöä voidaan edistää julkisella sektorilla laajemminkin. Tietoa onnistuneista palvelumuotoiluprojekteista jaetaan nykyistä laajemmalle. Julkisen sektorin kehittäjiä rohkaistaan myös ottamaan käyttöön kuntalaisia osallistavia uusia menetelmiä ja järjestämään kilpailuja, joissa etsitään ennakkoluulottomasti ja avoimesti uudenlaisia ratkaisumalleja. Toimivat ja käyttäjälähtöiset julkiset palvelut ovat myös kansainvälinen vetovoimatekijä, mikä vahvistaa kansallista kilpailukykyä ja maakuvaa.

Julkisella sektorilla on muotoilun edistämiseen ollut toistaiseksi käytettävissä vain harvoja kannustimia ja toimintamalleja. Muotoilun edistämistyötä voidaan rahoittaa Tekesin ohjelmien sekä EU:n rakennerahastojen kautta. Muotoilua ja sen hyödyntämistä myös julkisella sektorilla edistetään Finnish Design Center -toimintamallin kautta.

TOIMENPITEET:

23.

ROHKAISTAAN STRATEGISEN MUOTOILUN KÄYTTÖÖN ETSITTÄESSÄ RATKAISUJA SUURIIN YHTEISKUNNALLISIIN HAASTEISIIN. (VALTIO, KAUPUNGIT)

Julkinen sektori voi parantaa päätösten ja rakenteiden vaikuttavuutta ja luoda hyvinvointia hyödyntämällä muotoilun strategista ulottuvuutta. Sen avulla voidaan erityisesti käsitellä laajempia kokonaisuuksia ja välttää hallinnollista siiloutumista, kun etsitään ratkaisuja suuriin yhteiskunnallisiin haasteisiin. Muotoiluosaamista tarvitaan erityisesti julkisen sektoriin strategisiin ja poikkileikkäviin toimintoihin.

24.

JULKISEN SEKTORIN MUOTOILUOSAAMISTA JA SEN HYÖDYNTÄMISTÄ VAHVISTETAAN PERUSTAMALLA MINDLAB-TYYPPISEN TOIMIJA TAI JATKAMALLA DESIGN EXCHANGE -OHJELMAA. (MINISTERIÖT, KAUPUNGIT, SITRA)

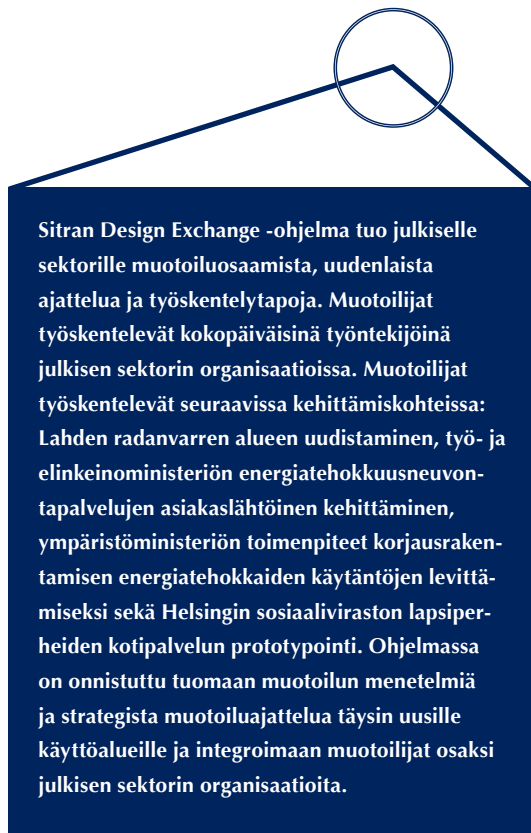
World Design Capital -vuoden jälkeen muotoilun edistämistä julkisella sektorilla jatketaan. Vaihtoehtoisina malleina kehitystyötä vahvistamaan pidetään joko tanskalaisen Mindlab-tyyppisen hankkeen perustamista tai Sitran Design Exchange -ohjelman jatkamista. Design Exchange -ohjelma on kehittänyt ja tukenut innovatiivisten toimintatapojen

käyttöönottoa. Se on kasvattanut valmiuksia suurten yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisemiseksi sekä tuo julkiselle sektorille uudenlaisia ja käyttäjälähtöisiä suunnittelutyökaluja.

25.

ROHKAISTAAN KUNTIA JA VALTIOTA SISÄLLYTTÄMÄÄN MUOTOILU PALVELUSTRATEGIOIHIN. (VALTIO, KUNNAT)

Tulevaisuuden julkiset palvelut rakennetaan asiakatarpeista lähtien. Ihmisten hyvinvointi

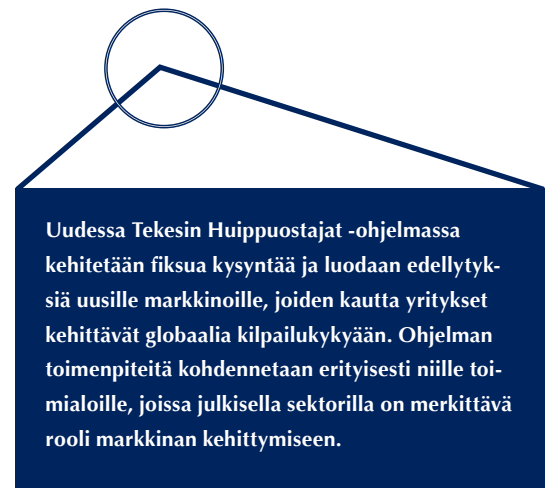
koostuu toisaalta yksittäisen palvelun muotoilusta asiakkaan näkökulmasta ja toisaalta palvelukokonaisuuksien ja -polkujen sujuvuuden muotoilusta. Liikkeelle lähtö edellyttää muotoilun käytäntöjen ja arvon luonnin tuntemusta.

Muotoilun avulla voidaan parantaa palveluiden käyttäjäystävällisyyttä, luoda tehokkuutta kehittämisen prosesseihin sekä havainnollistaa toimenpiteitä prototyyppien ja visualisointien avulla.

26.

LISÄTÄÄN JULKISEN SEKTORIN JA MUOTOILUYRITYSTEN VÄLISTÄ VUOROPUHELUA. (VALTIO, KUNNAT)

Julkiset hankinnat ovat keino hankkia ulkopuolista muotoiluosaamista. Onnistunut julkinen hankinta edellyttää muotoilun mahdollisuuksien ymmärtämistä ja vaih-

toehtoisten ratkaisumallien tunnistamista. Siksi avoimen vuoropuhelun synnyttäminen kaupunkien/kuntien ja muotoiluyritysten sekä muotoilijoiden välille on välttämätöntä.

27.
KYTKETÄÄN MUOTOILU VÄLINEEKSI
JULKISTEN PALVELUIDEN
UUDISTAMISEEN TÄHTÄÄVÄÄN
KUNTATUOTTAVUUS- JA
TULOKSELLISUUSTYÖHÖN. (VM)

Tuottavuuden ja tuloksellisuuden tavoite edellyttää palveluiden järjestämisen ja tuottamisen uusia toimintatapoja. Tuloksellisuus syntyy erityisesti kuntalaisten tarpeisiin vastaavien palveluiden tuottamista. Palvelumuotoilu tarjoaa välineen arvioida kuntalaisten aitoja palvelutarpeita ja kehittää palvelut niitä vastaaviksi.

Kansalaisia aktivoidaan vaikuttamaan oman ympäristön toimivuuden ja viihtyisyyden lisäämiseen ja rakennetaan omistajuutta palveluiden kehitykseen. Kuntalaisia kutsutaan mukaan julkisten palveluiden suunnitteluun, esimerkiksi co-design-työpajoihin.

28.
LISÄTÄÄN KOKEILEVUUTTA
JULKISELLA SEKTORILLA. (KUNNAT,
KUNTALIITTO, VALTIO)

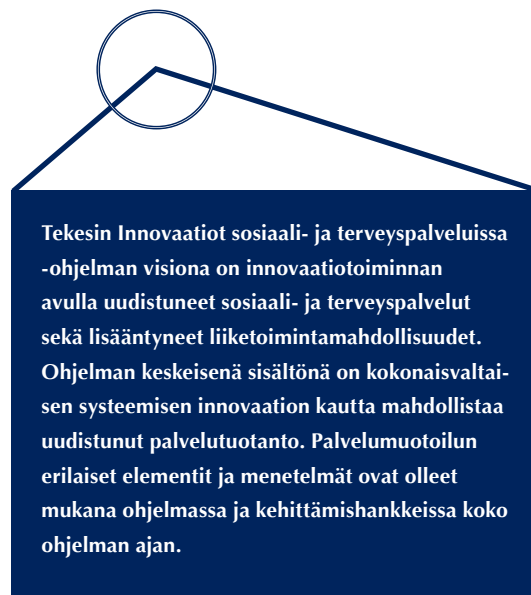
Käynnistetään ratkaisemattomien haasteiden kilpailu/kilpailuja: Top 10 -julkisen sektorin merkittävät haasteet, joihin haetaan osaami-

sen ja lähestymistavan perusteella parhaita ratkaisuja julkiselle sektorille.

Niissä hyödynnetään uusia osallistavia menetelmiä. Onnistumisia jaetaan, kokemuksia hyödynnetään sekä epäonnistumista otetaan yhteisesti oppia. Uudenlaisia palvelurakenteita ja toimintamalleja kehitetään muotoiluosaamista hyödyntäen.

29.
VAHVISTETAAN JULKISEN SEKTORIN MUOTOILUOSAAMISTA JA MUOTOILUN HYÖDYNTÄMISTÄ EU:N RAKENNERAHASTOVAROILLA. (TEM, ELY-KESKUKSET)

Uusia rakennerrahasto-ohjelmia toteutetaan 2014–2020. Muotoilun hyödyntämistä

tuetaan valtakunnallisesta Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) kehittämissuunnitelmasta ja alueellisista kehittämissuunnitelmista. Osaamisen kehittämistä voidaan rahoittaa Euroopan sosiaalirahaston (ESR) kautta.

365 Wellbeing -hankkeessa Aalto-yliopiston maisteriopiskelijat, tutkijat ja asiantuntijat työskentelivät yhdessä Helsingin, Espoon, Kauniaisten ja Lahden kaupunkien asiantuntijoiden kanssa. Tavoitteena oli tuottaa toimivia, miellyttäviä ja hyvinvoivia elinympäristöjä sekä etsiä keinoja terveellisempien elintapojen edistämiseen. Hankkeessa yhdistettiin 12 eri tieteenalaa. Opiskelijakurssien kehittämiskohteina olivat mm. ikäihmisten palvelukeskuksen tilat ja palvelut, lähielämän tulevaisuuden skenaariot, psykiatristen palveluiden hoitopolku ja sähköiset terveystalot. Hankekokonaisuus toi esiin muotoilun merkityksen vaihtoehtoisten palvelumallien ja -kehityksen mahdollistajana. Ulkopuolinen osaaminen toi uusia ideoita ja skenaarioita. Hanke kuului World Design Capital Helsinki 2012 -ohjelmaan.

Lisätietoja: <http://living.aalto.fi/fi//program/wellbeing/>

4

TAUSTAA
MUOTOILU-
OHJELMAN
UUDISTAMISELLE

Ensimmäinen kansallinen muotoilupoliittinen ohjelma Muotoilu 2005! valmistui vuonna 1999. Seuraavana vuonna valtioneuvosto teki periaatepäätöksen muotoilupoliittikan edistämisestä Suomessa. Jo silloin muotoiluohjelman keskeisenä tavoitteena oli muotoilun ymmärtäminen kilpailukykytekijäksi. Ohjelmassa tunnistettiin myös muotoilun kasvava merkitys innovaatiotoiminnassa.

Ohjelmassa pyrittiin ottamaan muotoilu vahvemmin mukaan yritysten tuotekehitykseen ja liiketoimintastrategioihin. Tekes toteutti teollisen muotoilun teknologiaohjelman - Muoto 2005 - joka edisti muotoilua käyttäviä teollisuuden tutkimus- ja kehittämistoiminnassa. Ohjelma houkutteli yrityksiä myös laajemmin muotoilupalveluiden käyttäjiksi. Muotoilupalveluiden kilpailukykyä parannettiin panostamalla yrityshautomopalveluihin ja muotoilijoiden liiketaloudellisen osaamiseen. Myös Suomen Akatemia panosti monialaiseen muotoilututkimukseen.

Muotoilupoliittinen ohjelma oli merkittävä avaus, jossa pyrittiin sitouttamaan yksityiset tahot ja julkinen sektori muotoilun kehittämiseen.² Ohjelman seurantaryhmän vuonna 2004 tekemän arvion mukaan esimerkiksi muotoilun tutkimus edistyi esitetyllä tavalla.³ Sen sijaan muotoilun kansainvälistyminen ei ollut edennyt toimenpide-ehdotuksen mukaisesti. Myös muotoiluyrittäjien liiketoimintaosaaminen ja muotoiluviestintä vaativat lisää kehittämistyötä.

Helsinki oli yhdessä Espoon, Vantaan, Kauniaisten ja Lahden kanssa maailman designpääkaupunki vuonna 2012 (World

Design Capital). Kaupunkien lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö toimivat hankkeen keskeisinä rahoittajina. Myös elinkeinoelämä rahoitti hanketta. Ulkoasiainministeriö osallistui hankkeen toteuttamiseen. World Design Capital edistää ja tukee designin kulttuurista, sosiaalista ja taloudellista hyödyntämistä. Designpääkaupunkivuosi laajensi muotoilun käyttöä Suomessa. Se lisäsi ymmärrystä muotoilun mahdollisuuksista ja saavutti poikkeuksellisen kansainvälisen huomion. Vuoden pääteema Open Helsinki – Embedding Design in Life toi esiin, miten muotoilun sovellusalue on laajentunut. Ohjelmakokonaisuus sisälsi kaikkiaan 580 hanketta, joista kolmasosa oli julkisen sektorin toteuttamia.

Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelmassa 2011 sovittiin kansallisen muotoiluohjelman uudistamisesta. Ensimmäisessä kansallisessa muotoiluohjelmassa ja World Design Capital -hankkeessa alkanut laaja-alainen yhteistyö on nyt jatkunut Muotoile Suomi -ohjelman valmistelussa.

Nykyiseen hallitusohjelmaan sisältyy muita muotoilua edistäviä toimenpiteitä. Hallitusohjelmassa tuetaan kulttuuriyrittäjyyttä ja luovien alojen työpaikkojen syntymistä sekä edistetään kulttuurivientiä ja luovien alojen markkinointiosaamista. Lisäksi selvitetään työ-, sosiaaliturva- ja verolainsäädännön uudistustarve luovilla aloilla toimivien aseman parantamiseksi. Myös kulttuuriympäristöstrategian laatiminen sisältyy hallitusohjelmaan.⁴

Muotoilun kasvava merkitys innovaatiotoiminnassa huomioitiin myös vuonna 2008 valmis-

tuneessa työ- ja elinkeinoministeriön johdolla laaditussa kansallisessa innovaatiostrategiassa. Strategiaa toimeenpaneavassa käyttäjälähtöisen innovaatiopolitiikan toimintaohjelmassa otetaan muotoilun avulla käyttäjänäkökulma mukaan entistä vahvemmin innovaatiotoimintaan ja panostetaan muotoilun edistämiseen yrityksissä ja julkisella sektorilla.

Toisen kansallisen muotoiluohjelman tavoitteet tulivat esille myös eduskunnassa, kun se käsitteli opetus- ja kulttuuriministeriön valmisteleman valtioneuvoston selonteon kulttuurin tulevaisuudesta. Eduskunta hyväksyi kannanoton, jonka mukaan, palvelumuotoilu, käyttäjälähtöisyys ja kestävä kehitys tulisi ottaa huomioon, kun kansallinen muotoiluohjelma päivitetään.

5

TOIMINTA-
YMPÄRISTÖN
MUUTOKSIA

5.1.

Muotoilu ympäristö muuttuu

Maa-ilmantalon muutos ja sitä heijastava talouden rakennemuutos Suomessa kannustavat etsimään keinoja kestäväan uudistamiseen. Suuret yhteiskunnalliset muutokset kuten väestön ikääntyminen ja ilmaston lämpeneminen muuttavat toimintaympäristöä. Samaan aikaan kaupungistuminen kiihtyy, yhteiskunnat palveluvaltaistuvat ja digitalisoituvat yhä nopeammin. Tuotteiden ja palveluiden kehittämisessä samoin kuin yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa otetaan käyttöön uusia osallistavia menetelmiä.⁵

Hyvinvointiyhteiskunnalle ja terveydenhuoltojärjestelmille luovat paineita ikääntyminen, ihmisten ylipaino, liikkumattomuus ja psykisen hyvinvoinnin ylläpitäminen⁶. Väestön ikääntyessä tarvitaan älykkäitä ratkaisuja sekä helppokäyttöisiä tuotteita, palveluita ja käyttöliittymiä. Tarvitaan monimutkaisten kokonaisuuksien hahmottamista ja kehittämistä. Palveluiden kehittäminen tuotteiden yhteyteen nähdään hyvin tärkeänä.

Digitalisoituminen yhteiskunnassa vahvistuu edelleen. Voidaan puhua 'jokapaikan tietotekniikkasta' tai ubiikkiyhteiskunnasta, jossa tietotekniikka on upotettuna kaikkialle. Digitaaliset palvelut ja käyttöliittymät tulevat yhä enemmän osaksi elinympäristöä ja niissä aletaan käyttää erilaisia aistivia ja dataa kerääviä sensoreita. Sensorit kytkeytyvät toisiinsa verkon kautta. Tämä verkon osaksi rakentuva 'esineiden internet' (Internet of things/ Web of sensors/ Living services) -aalto mullistaa perinteisiä liiketoimintamalleja ja

teollisuudenaloja samalla kun se hämärtää toimialojen rajoja.⁷ Digitaalisista palveluista ja tuotteista tulee yhä mukautuvampia, käyttäjän itse omiin tarpeisiin muokattavia, ja reaaliaikaisempia. Palvelutuotanto ja jakelutiet toimivat kasvavassa määrin globaaleissa tietoverkoissa, mikä voi johtaa myös työn pirstaloitumiseen. Samalla se tarjoaa mahdollisuuksia erikoistumiselle.

Yhteiskunnalliset päätökset koskevat yhä laajempia järjestelmätason kysymyksiä, kuten esimerkiksi energian tuottamista ja käyttöä, kaavoittamista, kaupunkitiedon hyödyntämistä. Tämä tarkoittaa erilaisten älykkäiden kaupunkiekosysteemien kehittymistä. Kaupunkiekosysteemien kehittämisessä voidaan hyödyntää tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäjien toiminnan ja tarpeiden havainnointiin. Samalla kansalaisten mahdollisuudet osallistua yhteiskunnan palveluiden ja ympäristön kehittämiseen ja päätöksentekoon kasvavat. Osallistumisen tukena voidaan käyttää uusia menetelmiä kuten yhteissuunnittelua (co-design), joukkoistamista (crowdsourcing), avointa suunnittelua (open design) tai testi-ympäristöjä (testbeds, Living Labs). Osallistumisen edistäminen vauhdittuu, jos sekä viranomaiset että yritykset avaavat tietoaineistojaan jatkokäyttöön samalla kun kehitetään kykyä analysoida suuria tietojoukkoja (Big Data). Analyysien tuloksia voidaan hyödyntää niin yhteiskunnallisissa päätöksenteossa kuin tuotteiden, palveluiden ja kaupunkiekosysteemien toimivuuden parantamisessa.

5.2

Muotoiluosaamisesta ja sen hyödyntämisestä kilpailukykyä

Muotoiluosaamisella voidaan parantaa sekä kansantalouden että yritysten kilpailukykyä. Kilpailukyvyllä tarkoitetaan yleensä toimijan, esimerkiksi kansantalouden tai yrityksen, kykyä selviytyä taloudellisen kilpailun muuttuvissa olosuhteissa. Kansallinen kilpailukyky voidaan määritellä kapeasti tai laajemmin. Kapeasti määriteltynä kansallinen kilpailukyky koostuu pääasiassa taloudellisista tekijöistä, laajasti nähtynä siinä huomioidaan myös tekijöitä, jotka lisäävät yleistä hyvinvointia kuten turvallinen ja puhdas elinympäristö ja luonto sekä toimivat julkiset palvelut. Kilpailukyky kansallisella tasolla ei ole siten ainoastaan taloudellinen kysymys, vaan siihen vaikuttavat myös hyvinvoinnin pohjana olevat rakenteet.

Taloudellinen menestys perustuu yhä enemmän erilaisiin osaamisiin ja siten yhä enemmän aineettomiin tekijöihin. Palveluiden osuus kulutuksessa kasvaa. Monet aiemmin aineelliset hyödykkeet ovat muuttuneet aineettomiksi hyödykkeiksi ja aineellistenkin tuotteiden arvosta suuri osa syntyy tuotteiden ohella myydyistä palveluista ja niihin sitoutuneesta tietotaidosta.⁸

Tuoreimmat tutkimukset ovat valottaneet globaalien tuotantoverkoston ja arvonnun mekanismeja. Yhä suurempi osuus tuotteiden arvonnasta syntyy aineettomasta omaisuudesta. Arvoa syntyy entistä useammin aineettomalle omaisuudelle tai aineettomille

tuotannontekijöille, joita ovat muun muassa tutkimus- ja kehitystoiminta, muotoilu, brändit, markkinointi, organisaatio-osaaminen, aineettomat oikeudet (IPR), jakelutiet ja erilaiset palvelut.⁹ Aineettomuuden merkityksen kasvu vaatii monimutkaista arvomuodostukseen liittyvää osaamista. Esimerkiksi digitalisoituminen on mahdollistanut uusia aineettomien oikeuksien käyttötapoja ja liiketoimintamalleja. Yritykset tarvitsevat uusia liiketoimintamalleja ja ansaintalogiikoita, joissa arvomuodostus perustuu laaja-alaiseen ymmärrykseen asiakkaan kokemasta arvosta. Ollaan siirtymässä kohti arvonnun, jossa arvo määrittyy asiakkaan kokemuksen pohjalta.

Aineettomaan pääomaan kuuluu myös brändiarvo, johon vaikuttavat kuluttajien mielikuva, luottamus ja tyytyväisyys yrityksen tuotteita tai palveluja kohtaan. Brändiarvo parantaa erityisesti mainonta- ja myyntityöstä investointien tehokkuutta.¹⁰ Aineettomaan arvonnun kuuluu muun muassa elämyksellisyys, haluttavuus ja tuotteiden ja palveluiden muotokielen integroiminen brändiin tai tavaramerkkiin.

Yritystasolla muotoiluosaaminen nähdään mahdollisuutena uuden liiketoiminnan ja aineettoman arvonnun luomiseen. Yritysten kilpailuedut perustuvat suurelta osin aineettomien oikeuksien käytön varaan. Muotoilukohteita suojataan tekijänoikeuden lisäksi teollisoikeuksilla, joita ovat tyypillisesti mallisuoja, hyödyllisyssuoja ja patentti. Liiketoiminnassa yritykset lisensoivat oikeuksia muille ja hyödyntävät itse muiden ideoita tai lisenssejä. Tavaramerkkejä käytetään toiminnan, tuotteiden ja palveluiden tunnuksina.

Erään arvion mukaan vuonna 2005 Suomessa tekijänoikeuksiin perustuvan liiketoiminnan arvo olisi ollut 21,7 miljardia euroa. Tekijänoikeusliiketoiminnan tuottamaksi arvoksi arvioitiin 6,8 miljardia euroa eli 4,3 % kansantuotteesta.¹¹

IPR:ien (tekijänoikeuksien ja teollisoikeuksien) merkityksen kasvu liiketoiminnassa on lisännyt näiden oikeuksien käytöstä saataviin tuloihin kohdistuvan verotuksen vaikutusta siihen, mihin maahan yritysten tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta sijoittuu. Useat maat ovat ottaneet käyttöön verokannustimia, joissa erilaisista aineettomista oikeuksista saatavasta tulosta voi saada verohuojennusta.¹²

Muotoilun taloudelliset vaikutukset syntyvät muun muassa

- strategisesta kyvykkyydestä vastata ajankohtaisiin haasteisiin ja ihmisten tarpeisiin oikealla tavalla oikeaan aikaan,
- aineettoman arvon luomisesta, IPR-massan kasvattamisesta,
- erottuvien ja vetovoimaisten tuotteiden ja palveluiden luomisesta, niistä maksettavasta lisäarvosta ja maksun ajankohdasta,
- kustannussäästöistä, joita muotoilun keinoin luodaan.

Tärkeä muotoilun menestyksekkääseen käyttöön vaikuttava tekijä on yrityksen kyvykyys käyttää muotoilua strategisesti muiden toimintojen kuten markkinoinnin ja teknologian rinnalla.

Muotoilun vaikutusten mittaaminen on vaikeaa useasta syystä. Muotoilun merkitys on monitahoinen ja sen vaikutus ilmenee yhdessä monien muiden aineettomien tekijöiden kuten tutkimus- ja kehittämistoiminnan sekä markkinoinnin vaikutusten kanssa. Muotoilua ei toisaalta ole määritelty sen paremmin kotimaassa kuin kansainvälisestikään eikä siihen liittyviä tilastoja kerätä kansainvälisesti kattavasti yhdenmukaisella tavalla. Tutkimustulokset viittaavat kuitenkin selkeästi siihen, että muotoilulla on positiivinen vaikutus yritysten suorituskykyyn mitattaessa esimerkiksi yritysten kannattavuutta, pörssikurssia, työllisyyttä tai vientiä.¹³ Tutkimusten mukaan muotoilua hyödyntävät yritykset ovat innovatiivisempia kuin muut¹⁴.

Suomalaisessa Aalto-yliopiston ja Muotoilutoimistojen liiton yhteistyössä toteuttamassa ja Tekesin rahoittamassa Design Return on Investment (ROI) -tutkimusprojektissa aihetta lähestyttiin selvittämällä, mihin yritysten muotoiluinvestoinnit kohdistuvat, mitkä ovat investoinneista saadut hyödyt ja miten näitä hyötyjä voidaan mitata rahallisesti. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös erilaisia yrityksen sisäisiä ja ulkoisia tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa muotoiluhankkeiden onnistumiseen. Yrityksen ostaessa muotoilupalveluita hankkeen onnistumiseen vaikuttavat muun muassa asiakasyrityksen koko, investoinnin suuruus ja muotoilutoimiston osaaminen.

Muotoiluinvestoinnin tuottovaikutukset jaettiin Design ROI -tutkimuksessa suoriin ja epäsuoriin. Suorat vaikutukset syntyvät myynnin kasvusta tai korkeammasta katteesta. Kustannuksia voidaan vähentää yksinkertais-

tamalla valmistusprosessia ja muuttamalla materiaaleja. Myös tuotteen tai palvelun kehityksajan lyheneminen vähentää kustannuksia. Epäsuorat vaikutukset liittyvät yrityksen aineettoman pääoman kasvuun, mikä mahdollistaa tehokkaamman lisäansainnan muista investoinneista. Muotoilun käytön tulisi olla luonteeltaan jatkuvaa ja strategista, jotta sillä olisi vaikutusta myynnin kehitykseen. Lisäksi yrityksen tutkimusintensiteetin ja muotoilun aktiivisen käytön välillä on havaittu yhteys myynnin kasvulla mitattuna.¹⁵ Muotoilun vaikuttavuutta tulee tarkastella myös pitkällä aikavälillä, esimerkiksi ympäristövaikutusten näkökulmasta.

Kansainvälisesti muotoilun luomaa arvoa on pyritty määrittämään useissa tutkimuksissa. British Design Councilin tutkimuksessa (2007) selvitettiin yritysten muotoilun käyttöä ja muotoiluymmärrystä sekä muotoilun vaikutusta yritysten liiketoimintaan ja arvonlisän muodostumiseen. Todettiin, että muotoilu voi suoraan ja merkittävästi parantaa yrityksen myyntiä, voittoja, liikevaihtoa ja kasvua. Tämän mekanismin ymmärtävät yritykset hankkivat kilpailuetua muihin yrityksiin verrattuna. Tutkimus myös osoitti, että muotoiluvetoisten yritysten osakkeet ovat menestyneet pörssissä paremmin kuin muiden. Muotoilualppaiden yritysten liikevaihto kasvoi keskimäärin 225£ jokaista muotoiluun tehtyä 100£:n investointia kohden.¹⁶

Ruotsalaisen Stiftelsen Svensk Industridesignin (SVID) tutkimushankkeessa (2008) todettiin, että muotoiluun jatkuvasti investoineiden yritysten tuottavuus oli yli 50 prosenttia korkeampi kuin yritysten, jotka eivät olleet

investoineet muotoiluun. Tutkimus kohdistui sekä palveluyrityksiin että valmistavan teollisuuden yrityksiin.¹⁷

Taloudellisen yhteistyön järjestössä OECD:ssä on valmistunut laaja monivuotinen tutkimus aineettomien investointien merkityksestä kilpailukyvyille. Tutkimuksen johtopäätöksissä korostetaan sitä, että aineettomat investoinnit kuten muotoilu ovat kilpailukyvn ja taloudellisen kasvun kannalta tärkeitä. Valtioiden olisi tästä syystä politiikassa kiinnitettävä aiempaa enemmän huomiota muotoilun kaltaisiin aineettomiin investointeihin, joihin liittyy positiivisia ulkoisvaikutuksia. Tällaiset investoinnit vaikuttavat positiivisesti laajemmin kuin vain investointien kohdeyrityksiin vauhdittaen esimerkiksi osaamisen kasvua ja uudenlaisten toimintamallien käyttöönottoa muissakin yrityksissä. Valtioita kehoitetaan kannustamaan yrityksiä aineettomiin investointeihin.¹⁸

6

MUOTOILUN TILA
VUONNA 2012

6.1.

Nykytila Suomessa

Suomalaisen muotoiluosaamisen vahvuuksina pidetään prosessiosaamista, monialaisia yhteistyötiimejä ja toimivien ratkaisujen suunnittelutaitoa. Suomalainen muotoilu tunnustetaan kyvystä yhdistää käytännöllisyys, kauneus ja funktio sopuuhaisesti. Tasa-arvoinen kulttuuri tekee käyttäjätiedon ja -ymmärryksen helposti saavutettavaksi. Suomalaisella muotoilulla on kansainvälisesti vahva identiteetti, joka perustuu käytännölläheiseen, toimivaan, ennakkoluulottomaan ja erottuvaan materiaali- ja muotokieleen. Myös Suomen otetta kysyntä- ja käyttäjälähtöiseen innovaatiopolitiikkaan arvostetaan¹⁹.

Muotoilun kehitystä Suomessa ovat viime vuosina vauhdittaneet erityisesti Aalto-yliopiston perustaminen sekä Helsingille ja neljälle muulle kaupungeille vuodeksi 2012 myönnetty World Design Capital -status. Aalto-yliopisto yhdistää monialaisesti tekniikkaa, taloutta ja taidetta. World Design Capital -vuoden aikana muotoiluymmärrys lisääntyi, toteutettiin useita kehittämishankkeita ja kansainvälinen tietoisuus suomalaisesta muotoilusta kasvoi.

Muotoilututkimuksen volyyymi on merkittävästi kasvanut edellisen muotoiluohjelman jälkeen. Kansainvälisten arvioiden mukaan Aalto-yliopiston muotoilututkimus on korkeatasoista²⁰. Tutkimustuloksien siirtämistä käytäntöön ja etenkin niiden taloudellista hyödyntämistä yrityksissä tulisi kuitenkin lisätä. Myös tulevaisuuden aloilla kuten vihreässä taloudessa ja aineettoman arvon-

luonnin tekijöiden yhdistämisessä vaaditaan muotoilututkimukselta uusia avauksia ja monialaisuutta.

Aalto-yliopisto ja Lapin yliopisto tarjoavat Suomessa yliopistotasoisista muotoilukoulutusta. Vuosittain noin 200 opiskelijaa aloittaa muotoilukoulutuksen sekä yliopistojen kandidaatti- että maisteritasoilla.

Ammattikorkeakoulujen muotoilukoulutus on keskitetty työvoiman tarvetta koskevan ennakkoinnin pohjalta seitsemään ammattikorkeakouluun. Näistä suurimpia ovat Lahden ammattikorkeakoulu ja Savonia -ammattikorkeakoulu Kuopiossa. Tämän vuoden alusta ammattikorkeakouluissa aloittaa vuosittain noin 330 opiskelijaa.

Ammattikorkeakoulujen rahoitusmallia on esitetty muutettavaksi siten, että se vastaisi paremmin ammattikorkeakoulujen lakisääteisiä tehtäviä mukaan lukien tutkimus- ja kehitystyön. Rahoitusmallilla kannustetaan ulkopuolisen rahoituksen hankkimiseen, mikä vahvistanee ammattikorkeakoulujen ja elinkeinoelämän vuorovaikutusta. Tämän toivotaan edistävän vuorovaikutusta myös muotoilupainotteisissa kehittämishankkeissa.

Suomalainen muotoilukoulutus on osoittautunut houkuttelevaksi myös kansainvälisille opiskelijoille. Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulussa muotoilun laitoksella, jossa opiskelijoiden kokonaismäärä vuosina 2007–2011 on noussut noin 650:stä 730:een, ulkomaalaisten opiskelijoiden suhteellinen osuus on noussut 12 prosentista 20 prosenttiin.²¹

Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulussa on myös Median laitos, joka tarjoaa graafisen suunnittelun opetusta sekä Medialaboratoriossa Uuden median ja Sound in New Media -maisteriohjelmat. Uutena koulutusalueena käynnistyy pelisuunnittelun koulutus ja tutkimus. Yhteensä näissä on yli 300 opiskelijaa.

Laajentuneen muotoilututkimuksen myötä muotoilukoulutukseen on tullut merkittävästi uusia sisältöjä. Tämä on parantanut osaamisen vastaavuutta työelämän tarpeisiin. Muotoilukoulutuksen taso on kuitenkin vaihtelevaa eivätkä koulutuksen tarjoamat taidot kaikilta osin vastaa työelämän vaatimuksia. Muotoiluammattilaisten osaamista voidaan ylläpitää ja päivittää täydennyskoulutuksella. Toisaalta yritystoiminnassa yhä keskeisemmiksi nousevien käyttäjälähtöisten tuote- ja palvelukokonaisuuksien rakentaminen vaatii nykyistä enemmän monialaista osaamista.

Suomessa valmistuneiden työelämään sijoitumista ei seurata järjestelmällisesti. Koulutukseen suunnattujen panostuksen tehokkaan hyödyntämisen kannalta on myös ongelmana, että kansainvälisillä opiskelijoilla on ollut vaikeuksia työllistyä Suomen työmarkkinoille opintojen jälkeen.

Suomalaiset suuryritykset osaavat nykyisin hyödyntää muotoilua liiketoiminnassa. Myös monilla menestyvillä suomalaisilla pk-yrityksillä on kehittynyt käyttäjäymmärrystä. Pk-yritykset voisivat kuitenkin käyttää huomattavasti enemmän muotoiluosaamista liiketoiminnassaan. Niiltä puuttuu muun muassa tietoa

- muotoilun strategisesta hyödyntämisestä kilpailukyvyyn kasvattamiseksi,
- muotoiluosaamisen mukaan ottamisesta osaksi käyttäjälähtöistä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa,
- muotoilujohtamisesta ja yrityksen sisäisen muotoiluosaamisen rakentamisesta,
- muotoiluosaamisen ostamisesta,
- teollis- ja tekijänoikeuksien merkityksestä, suojaamisesta ja hallinnasta.

Muotoilupalveluita tarjoavat yritykset ovat pieniä, mikä tekee niistä joustavia. Toisaalta toimistojen pieni koko voi vaikeuttaa niiden mahdollisuuksia markkinoida ja myydä palveluita sekä ennen kaikkea se rajoittaa niiden osaamisalueita. Muotoilutoimistot eivät ole merkittävästi kasvaneet tai kansainvälistyneet viime vuosina. Muotoilutoimistojen yhteistyön ensiaskeleita on otettu, mutta tiivistä yhteistyötä tai verkottumista ei ole tapahtunut.

Suomessa erottuu selkeästi kolme muotoilun osaamiskeskittymää: Helsinki ympäristökuntiin, Lahti ja Rovaniemi. Korkeakoulujen tai ammattikorkeakoulujen muotoilukoulutuksella ja hyvällä yritys yhteistyöllä on ollut suuri merkitys keskittymien synnylle. Lahdessa on valmisteltu elinkeinoelämää hyödyntävä teollisen muotoilun strategia, jolla edistetään kasvuhaluisten lahtelaisyriyten kilpailukykyä. Käyttäjälähtöisyys innovaatiotoiminnassa ja palvelumuotoilu ovat Lapin muotoiluohjelman kulmakiviä.

Lapissa on herännyt myös kiinnostus arktiseen designiin, arktisesta ympäristöstä ja olosuhteiden ymmärtämisestä lähtevään suunnitteluun, joka huomioi myös ihmisen sopeutumisen

vaativiin olosuhteisiin. Myös Helsingin ja Rovaniemen Design Week -tapahtumat tekevät muotoilun vuosittain näkyväksi sekä muotoilun ammattilaisille että kansalaisille. Myös Suomalaisen Työn Liiton Design from Finland -merkki kannustaa pk-yrityksiä erottautumaan muotoilun avulla kilpailijoista.

Suomen julkista sektoria kohtaan kohdistuvat säästöpaineeet edellyttävät strategioiden ja julkisten palveluiden tuottamisen uudistamista. Muotoilun avulla voidaan parantaa käyttäjien palvelukokemusta ja samalla pienentää palvelujen kustannuksia. Suomessa julkinen sektori ottaa kuitenkin vasta ensimmäisiä askelia muotoilun käytössä. Julkisella sektorilla on havaittu seuraavia haasteita muotoilun käytön lisäämisessä:

- muotoilua ei tunnisteta strategisella tasolla, vaikka sen avulla voitaisiin kehittää huomattavasti julkista hallintoa ja luoda toimivia kokonaisratkaisuja,
- muotoilun menetelmiä voitaisiin käyttää laajasti julkisten palveluiden ja palvelupolkujen käyttäjälähtöiseen kehittämiseen,
- muotoilua hyödyntävät projektit jäävät usein pienimuotoisiksi ja organisaation toiminnasta erillisiksi. Ratkaisuja ei myöskään saada koko organisaation käyttöön, jolloin vaikuttavuus jää vähäiseksi,
- muotoilutoimistoilta puuttuu osaamista julkisen sektorin kanssa toimimiseen.

Keskeiseksi ongelmaksi muodostuu siis se, ettei muotoilupalveluiden kysyntä kohtaa tarjontaa, minkä johdosta kaikkia voimavaroja ei saada käyttöön.

Edistämistoiminnassa on toisaalta päällekkäisyyksiä ja toisaalta hajanaisuuksia. Esimerkkinä voi mainita muotoiluviestinnän, joka on jäänyt osin huomaamattomaksi, eikä ole kyennyt välittämään täysin tietoisuutta aiempaa laajemmasta muotoilukäsitteestä. Kehittämistyön tulisi olla keskitetympää ja kohdistua yhteisten strategisten tavoitteiden toteuttamiseen, jolloin vaikuttavuus paranisi.

6.2.

Kansainvälinen näkökulma muotoiluosaamiseen

Muotoilun merkitys yhteiskunnan kehittämiseksi ja kansallisen kilpailukykyyn vahvistamiseksi on saanut monet valtiot ottamaan muotoilun tärkeäksi osaksi kansallisia strategioita. Useissa Euroopan maissa muotoilua pidetään menestyksellisen innovaatiotoiminnan osana. Laadukas muotoilun tutkimustoiminta on tärkeää yrityksille, mutta useiden maiden kokemusten mukaan tutkimustoiminta ei aina vastaa elinkeinoelämän tarpeita.

Tanskan ja Ison-Britannian muotoiluohjelmisissa muotoilu on vahvasti osa sekä yhteiskunnan että yritysten tuotteiden ja palveluiden kehitystä. Isossa-Britanniassa julkisten palvelujen käyttäjien, esimerkiksi paikallisten yhteisöjen, osallistaminen suunnittelutyöhön nähdään tapana tuottaa aidosti palvelevia ja kustannustehokkaita palvelumalleja. Britannian Design Councilin Design for Innovation -strategian keskeisenä tavoitteena on muotoilupohjaisten innovaatioiden kehittäminen.²²

Tanska korostaa vuoteen 2020 tähtäävässä visiossa haastepohjaista innovointia ja julkisten palveluiden kehittämistä. Visiona on muotoiluyhteiskunta ja maan pitäminen osana muotoilumaiden eliittiä. Muotoilu on osa luovien alojen kokonaisuutta, joka on määritelty yhdeksi maan taloudellisen kasvun alueista yhdessä energian, ilmaston, veden ja biotalouden kanssa.²³

MindLab on kolmen tanskalaisen ministeriön yhteishanke, jonka tavoitteena on tuottaa kustannustehokkaita ja käyttäjälähtöisiä ratkaisuja kansalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi. MindLab toimii kohtaamispaikkana ja mahdollistajana yritysten tai kansalaisten ja ministeriöiden virkamiesten yhteisille kehityshankkeille. Hankkeet käsittelevät laaja-alaisia teemoja kuten yrittäjyyttä, ilmastonmuutosta, digitaalisia palveluita, kansalaisoikeuksia, työnvälityspalveluita ja työturvallisuutta.

Norjassa muotoilu nähdään innovaatiotoiminnan työkaluna: valtio tukee yrityksiä, jotka ovat valmiita investoimaan muotoiluun. Myös Ruotsissa edistetään muotoilun käyttöä esimerkiksi hyvinvointiin ja terveydenhoitoon liittyvässä nopean kehittämisen -innovaatiotoiminnassa.

Muotoilun merkitys on vahvistumassa myös Aasian kasvavilla markkinoilla. Monet Aasian maat ovat oivaltaneet muotoilujattelun hyödyntämismahdollisuudet ja pitävät muotoilua investointina kilpailukykyyn ja hyvinvointiin.²⁴ Näissä maissa kehitetään voimakkaasti kansallisia muotoilujärjestelmiä ja investoidaan muotoilukoulutukseen.

Kiinassa on kuusi UNESCO:n Creative Cities -verkostoon kuuluvaa kaupunkia, joista kolmen johtoteemana on muotoilu. Shenzheniä, Shanghaiä ja Pekingiä kutsutaan nimellä Cities of Design. Kiina on edistänyt muotoiluosaamista myös perustamalla 27 muotoilupainotteista aluetta, jotka tuottavat muotoilua hyödyntäviä tuote- ja palvelupilotteja markkinoille. Toimintaa ohjaa tavoite kehittää maan valtaville sisämarkkinoille tuotteita, jotka eivät ole vain valmistettu Kiinassa – Made in China – vaan, jotka on lisäksi suunniteltu Kiinassa – Designed in China.

Kiinassa kokeillaan myös uusia tuotantotapoja, etenkin Hongkongissa perustetaan uusia yrityksiä, jotka valmistavat yksilöllisesti muotoiltuja tuotteita suoraan verkkokaupan kautta käyttäjille tarjottavaksi. Kiinassa muotoilijoiden laajat koulutusohjelmat sisältävät kahdesta kolmeen vuotta ammatillista ohjausta. Kiinan lisäksi myös Etelä-Korea ja Australia panostavat vahvasti muotoilun hyödyntämiseen.

Muotoilu on saavuttanut jalansijaa myös Afrikassa. Etelä-Afrikan Kapkaupunki on nimetty vuoden 2014 maailman designpääkaupungiksi. Nimeämisperusteissa korostettiin Kapkaupungin tavoitetta hyödyntää muotoilua

sosiaalisesti vastuullisen ja kestävän yhteiskunnan kehittämisessä. Tämä viestii muotoilun merkitystä yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisemisessa.

6.3.

Muotoilu Euroopan unionissa

Muotoilu ja sen hyödyntäminen ovat tulleet uutena teemana mukaan myös Euroopan unionin tutkimus- ja innovaatiopolitiikkaan. Euroopan innovaatiounionin toimintaohjelman pohjalta perustettu European Design Leadership Board julkaisi syksyllä 2012 suosituksia muotoilun mahdollisuuksista hyvinvoinnin ja kasvun edistäjinä. Design for Growth and Prosperity -raportti on asiantuntijaryhmän näkemys siitä, miten muotoilun asemaa tulisi vahvistaa Euroopan innovaatiopolitiikassa kansallisesti, alueellisesti ja paikallisesti. Suositukset koskevat muotoilua Euroopan innovaatiojärjestelmissä, yrityksissä, julkisella sektorilla, tutkimus- ja koulutusjärjestelmässä sekä eurooppalaisen muotoilun erottuvuutta globaalisti.²⁵

Asiantuntijaryhmä suosittelee muotoilijoiden ja muotoilun menetelmien laajempaa hyödyntämistä yritysten ja julkisen sektorin innovaatiojärjestelmissä ja -prosesseissa. Suuri osa Euroopan 23 miljoonasta pk-yrityksestä ei ole vielä havahtunut muotoilun hyödyntämiseen. Myös menetelmiä muotoiluinvestointien vaikutusten mittaamiseen kansantaloudessa ja yritysten liiketoiminnassa tulisi kehittää. Paremmat hyvinvointipalvelut edellyttävät entistä innovatiivisempien julkisia hankintoja.

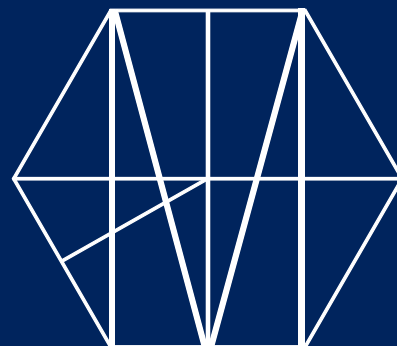
Muotoilun ja loppukäyttäjien tarpeiden huomioimisen on todettu säästävän kustannuksia ja parantavan palvelua. Johtajien ja yrittäjien muotoilunvalmiuksia tulisi parantaa ja muotoilututkimusta sekä -menetelmiä sisällyttää kokonaisvaltaisemmin EU:n tutkimusohjelmiin.

EU:n komissio valmistelee suosituksien pohjalta toimintasuunnitelman muotoilun edistämisestä innovaatiopolitiikassa²⁶. Useista EU-ohjelmista, joiden toteutus alkaa vuonna 2014, on mahdollista hakea rahoitusta muotoilua hyödyntäville hankkeille. Tärkeimpiä ovat EU:n tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelma Horisontti 2020, valtakunnalliset ja alueelliset rakennerahasto-ohjelmat ja Luova Eurooppa -ohjelma.

Luova Eurooppa (2014–2020) yhdistää nykyiset Kulttuuri-, Media- ja Media Mundus -ohjelmat. Keskeistä on osaamisen ja valmiuksien kasvattaminen ja toimijoiden ja teosten liikkuvuus. Myös kulttuuria ja luovia aloja koskevaa tietoperustaa ja tilastointia vahvistetaan ja yhtenäistetään. Ohjelma kytkeytyy vahvasti Eurooppa 2020 -strategian tavoitteisiin ja nostaa aiempaa paremmin esiin kulttuurin ja luovien alojen merkityksen Euroopan älykkään, kestävä ja osallistavan kasvun luomisessa.

MUOTOILE SUOMI
- OHJELMAN
SEURANTA JA
PÄIVITTÄMINEN

Ohjelman visio tähtää vuoteen 2020. Muotoile Suomi -ohjelmaa toteutetaan vuosina 2013–2020. Muotoilun toimintaympäristö muuttunee myös tulevina vuosina, ja siksi on luontevaa päivittää ohjelman toimenpiteitä myös ohjelman kuluessa. Vuonna 2016 tehdään ohjelman laaja-alainen välitarkistus.

Muotoiluohjelman toteuttamisesta raportoidaan ja sen edistymistä seurataan vuosittain hyödyntäen Finnish Design Center -toimintamallia. Työ- ja elinkeinoministeriö yhdessä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa nimittävät Finnish Design Center -toimintamallille ohjauksesta vastaavan johtoryhmän, joka koostuu keskeisistä rahoittajista ja elinkeinoelämän ja julkisen sektorin edustajista. Johtoryhmän tehtävänä on arvioida muotoiluohjelman toteutumista ja määritellä toimintamallin tehtävät tarkemmin.

LIITE 1

MUOTOILUN KOHTEITA VUONNA 2013

Teollinen muotoilu esim.

Koti, vapaa-aika, hyvinvointi, terveys

Käyttöelektronikka, kodinkoneet ja laitteet
Kulkuneuvot, veneet, polkupyörät, autot
Kalusteet, valaisimet
Sisustus-/ kattauselementit ja materiaalit
Vaatteet
Tekstiilit

Ammatti ja työympäristö

Työkalut
Koneet ja laitteet
Sairaanhoido ja terveydenhuolto
Järjestelmämuotoilu
Palveluiden muotoilu
Yksityiset / julkiset tuottajat ja käyttäjät,
Materiaaliset / immateriaaliset tuotteet
Palvelukokemus ja -prosessi
Palvelujärjestelmät, hyvinvointi, kauppa
Palvelutilat

Identiteetin ja viestinnän muotoilu

Graafinen muotoilu, typografia
Yrityskuva, visuaaliset tunnuksot, symbolit
Kommunikaatio, informaatio, web
Mainonta
Pakkaus

Digitaalinen muotoilu

Pelit
Ohjelmistot
Animaatio
Mallinnus
Web- muotoilu

Vuorovaikutusmuotoilu

Sosiaalinen media
Käyttöjärjestelmät
Käyttöliittymät
Tila- ja sisustusmuotoilu
Sisätilat
Tilapäiset tilat (pop upit)
Arkkitehtuurin elementit, pinnat, värit, materiaalit
Valaistus
Näyttelyt, messut, tapahtumat

Julkisen ympäristön muotoilu, tilat, esineet, laitteet

Julkisen liikenteen välineet
Informaatio ja opastus
Valaistus ja tunnelma
Kaupunkiympäristön tilat ja kalusteet
Luonnonelementit

Yhteisöllinen muotoilu

Tapahtumat, taide, viihde
Sosiaalinen verkottuminen

Käsityö ja taide

Taide-esineet, puu, lasi, keramiikka ym.
Uniikki taide, tilateokset, tapahtumat
Taidekäsityö
Käsityötuotanto
Kuvitus, sarjakuva

Muotoilun tietopohja / Teoria ja tutkimus

Sovellettavat tieteet
yhteiskuntatieteet, teknologia, sosiologia, taidehis-
toria, estetiikka, psykologia, ekologia, taloustieteet,
käyttäytymistieteet jne.
Arvot ja asenteet, trendit, laatu
Muotoiluteknikka ja välineet

Design Leadership, Design Management

Muotoilujohtaminen (strategia, prosessit, kompetenssit
design thinking, creative leadership)

LIITE 2

MUOTOILUOHJELMAN VALMISTELUPROSESSI

Kansallinen muotoiluohjelma uudistettiin työ- ja elinkeinoministeriön johdolla yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa. Ohjelman valmistelun teemaksi valittiin avoimuus, joka ohjasi ohjelmatyön tiedonkeruuta ja tulosten julkaisua. Valmistelutyön aikana järjestettiin viisi kaikille avointa työpajaa ja avointa sosiaalisen median kanavaa hyödynnettiin viestinnässä. Työpajat käsitelivät muotoilun nykytilaa, muotoilun tulevaisuuden visioita, strategisia suuntaviivoja sekä operatiivisia toimenpiteitä. Työpajoihin osallistui erityisesti muotoilualan toimijoita ja alan vaikuttajia, jotka jakoivat ajankohtaisia näkemyksiä suoraan kentältä.

Ohjelmaluonnoksen valmistelua ohjasi Muotoile Suomi -ohjausryhmä Olli-Pekka Kallasvuon johdolla. Ohjausryhmä edusti laaja-alaisesti suomalaista elinkeinoelämää, julkista sektoria, muotoilujärjestöjä, yliopistoja ja ammattikorkeakouluja. Ryhmän jäseninä toimivat Satu Miettinen, Lapin Yliopisto, Helena Hyvönen, Aalto-yliopisto, Ari Känkänen, Ammattikorkeakoulujen rehtorit, Arene ry, Salla Heinänen, Ornamo ry, Mikko Kalhama, Design Forum Finland, Olli Mannerkosti, Fjord Helsinki, Kari Kaunis-kangas, Fiskars Oyj Abp, Hannele Pohjola, Elinkeinoelämän Keskusliitto, Pekka Timonen, Kansainvälinen designsäätiö, Anne Stenros, Kone Oyj, Riikka Salokannel, Lahden tiede- ja yrityspuisto Oy, Marco Steinberg, Sitra, Marita Sandelin, Grafia ry, Tiina Tanninen-Ahonen,

Tekes, Kari Sartamo Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELYt), Päivi Bergroth valtion muotoilutoimikunta, Petri Lehto, TEM, Liisa-Maria Hakala-Zilliacus, OKM ja Katri Lehtonen, TEM.

Ohjelman valmisteluun osallistuivat myös Reijo Aholainen, OKM, Antti Eskola, TEM sekä Mikko Martikainen, TEM.

Ohjausryhmän tehtävänä oli tavoittaa yhteinen näkemys muotoilun edistämisen suunnasta, tavoitteista ja sisällöstä Suomessa. Työ painottui tavoitteellisen ja toiminnallisen ohjelman aikaansaamiseen. Ohjausryhmän tukena valmistelutyössä toimi Creadesign Oy:n Hannu Kähösen johdolla. Käytännön työstä vastasi Heidi Hyytiäinen ja viestintätöimistö Hill and Knowlton Finland Oy:stä Ulla Jones ja Merja Aura. He toteuttivat ohjelman pohjana käytetyn tiedon keruun ja osallistamisen sekä laativat kootun materiaalin pohjalta ohjelmaluonnoksen ohjausryhmän työstettäväksi.

LÄHTEET:

1

21 polkua kitkattomaan Suomeen, ICT 2015 -työryhmän raportissa, TEM raportteja, elinkeino – ja innovaatio-osasto 4/2013, 2013.

2

Oksanen-Särelä, K. (2012). Muotoilun kansainvälistyminen, Tuki, Esteet ja mahdollisuudet s. 19–23.

3

Muotoilu 2005! -ohjelman seurantaryhmän raportti, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:11, 2004. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2004/liitteet/opm_195_tr11.pdf?lang=fi

4

Eduskunnan kirjelmä 38/2010 vp.

5

Team Finland. Taloudellisten ulkosuhteiden verkosto (Alahuhdan työryhmä), ulkoministeriön julkaisuja. <http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=89741&GUID={502E6839-CC36-4901-B24A-B03DA4F6B8CC}>

6

Himanan, P. (2012). Sininen kirja, <http://valtioneuvosto.fi/tiedostot/julkainen/pdf/2012/sininen-kirja/fi.pdf>

7

Etlan talouden toimintaympäristön muutosta kuvaavasta tiedotteesta/julkaisusta Suuri hämmennys: Työ ja tuotanto digitaalisessa murroksessa (ETLA B254).

8

Aineeton pääoma ja talouskasvu, Huovari Janne (toim.), Tekesin katsaus 230/2008, Tekes.

9

Ali-Yrkkö, J. (2013). Mysteeri avautuu, Suomi globaaleissa arvoverkostoissa, Helsinki: Taloustieto Oy (ETLA B257).

10

Aspara, J. (2012). Design ROI – Mitä sijoitus muotoiluun tuottaa. Fennia Prize seminaari 2012.

11

Luovuudesta kasvua ja uudistumista, Luovaa taloutta edistävät julkiset toimet ja kehittämislinjaukset, TEM, OKM muistio 30.9.2012, s.9.

12

Aineettomien oikeuksien verokannustin, TEM raportteja, elinkeino – ja innovaatio-osasto 32/2012, 2012. http://www.tem.fi/index.phtml?100721_o=2&C=100721&s=4169&xmid=4929

13

European Commission (2009). Commission Staff Working Document, Design as a Driver of User-Centred Innovation. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/design_swd_sec501_en.pdf

14

European Commission (2009). Commission Staff Working document, Design as a Driver of User-Centred Innovation, s.15. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/design_swd_sec501_en.pdf

15

Aspara, J. (2012). Design ROI – Mitä sijoitus muotoiluun tuottaa. Fennia Prize seminaari 2012. Design ROI – Mitattavaa muotoilua, 09/2011- 09/201

tutkimus, Aalto-yliopisto, Tekes, FDDB / Suomen Muotoilutoimistot ry. <http://www.designroi.fi/>

16

Design Council (2007). The Value of Design Fact Finder, Report. http://www.designcouncil.org.uk/Documents/Documents/Publications/Research/TheValueOfDesign-Factfinder_Design_Council.pdf

17

Stiftelsen Svensk Industridesign (2008). Svenska företag om design. http://www.upplevelseindustrin.se/repository/typify/files/Svenska_foretag_om_design_2008.pdf
Design ROI – Mitattavaa muotoilua, 09/2011- 09/2011 tutkimus, Aalto-yliopisto, Tekes, FDDB / Suomen Muotoilutoimistot ry, s.58–59.

18

OECD. (2013 forthcoming). New sources of growth: knowledge-based capital.

19

Mapping International Design Policies and strategies for leading design schools and research institutions prepared for the Danish Vision Committee “Design 2020”, April 2011.

20

Academy of Finland, Research in Art and Design in Finnish Universities, Publication of the Academy of Finland 4/09, Edita. s. 29–30.

Aalto University. (2009). Research Assessment Exercise, Panel Reports, Panel 9: Architecture, Design, Media and Art Research s. 253-256.

21

Oksanen-Särelä, K. (2012). Muotoilun kansainvälistyminen, Tuki, Esteet ja mahdollisuudet s. 23.

22

Design Council, (2011). Design for Innovation. s.6. http://www.designcouncil.org.uk/Documents/Documents/OurWork/Insight/DesignForInnovation/DesignForInnovation_Dec2011.pdf

23

Muotoile Suomi -työpaja (4.9.2012). Guest speaker: Mrs. Nils Topft (WDC/DK), Independent Designer.

24

The World Design Survey, (2010). Report is the result of a collaboration between Icograda and the Seoul Metropolitan Government, through the Seoul Design Foundation and the Seoul Design Center. http://toolkit.icograda.org/database/rte/files/WDS2010_WorldDesignSurvey.pdf

25

European Design Innovation Initiative EDII (2012). Report, Design for Growth and Prosperity. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/design/design-for-growth-and-prosperity-report_en.pdf

26

European Commission, COM(2012) 582 final, Industrial Policy Communication Update., s 14.

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö

Taitto: Muotohiomo

Paino: Markprint, Lahti

Paperi: Keaycolour Original 300 g, Terreus Smooth 60 g

